

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคของการใช้อายุความในคดีสิ่งแวดล้อม

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงการนำอายุความตามกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับกับในคดีสิ่งแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่อย่างไร รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้บังคับ โดยจะเป็นการศึกษาในเชิงวิเคราะห์การใช้ การตีความกฎหมาย และศาลไทยมีแนวการบังคับใช้อย่างไร รวมไปถึงการเปรียบเทียบอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมกับอายุความตามกฎหมายอื่น เพื่อนำประเด็นที่วิเคราะห์ได้จากปัญหาดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนากฎหมายต่อไปในอนาคต

เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้มีการกำหนดในเรื่องความรับผิดทางแพ่งไว้ โดยในมาตรา 96 จะเป็นความรับผิดในการกระทำที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย และมาตรา 97 จะเป็นความรับผิดในกรณีความเสียหายเกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายจากการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดก็เป็นสิทธิเรียกร้องอีกอย่างหนึ่ง¹ เมื่อเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งจึงจำต้องมีกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดี แต่เนื่องจากตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ไม่ได้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีไว้โดยตรง ดังนั้น จึงยังคงต้องนำกฎหมายในเรื่องอายุความตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมอยู่ ซึ่งคือมาตรา 448² ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดทางแพ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ หากเป็นกรณีที่เข้าองค์ประกอบความผิดในลักษณะละเมิด ย่อมถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอยู่ในตัว ดังนั้น กฎหมายอายุความที่นำมาใช้บังคับจึงเป็นกฎหมายอายุความตามมาตรา 448 ส่วนในบางกรณีที่เข้าองค์ประกอบความผิดในลักษณะละเมิด กรณียอมให้อายุความทั่วไปมาบังคับซึ่งมาตรา 448 นี้ จะใช้บังคับกับคดีละเมิดทั่วไปทุกชนิด มิได้แยกบังคับตามลักษณะของการก่อ

¹ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), น.695.

²พินิจ นิติวิทยาเทพ, “มาตรการเยียวยาความเสียหายต่อบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.19.

เหตุละเมิด ซึ่งต่างจากคดีสิ่งแวดล้อมที่จะมีลักษณะแตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไปหลายประการ กล่าวคือ ในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวบุคคลผู้ต้องชดใช้ค่าเสียหายย่อมจะชัดเจน แต่สำหรับในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมนั้น หากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายในลักษณะที่สะสมซ่อนเร้นซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการแล้ว แม้จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่การรู้ถึงความเสียหายและรู้ถึงตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบย่อมไม่สามารถที่จะรู้ได้ในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น กรณีจึงย่อมเกิดปัญหา อีกทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมมักมีความละเอียดซับซ้อน อาจต้องอาศัยสหวิชาชีพมาพิสูจน์ถึงความเสียหาย รวมไปถึงกรณีของความเสียหายที่ไม่ปรากฏอาการ และกรณีของความเสียหายภัยที่สืบเนื่องต่อไปว่าอาจเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นในอนาคต ดังนั้น เมื่อนำกฎหมายอายุความซึ่งใช้บังคับกับคดีละเมิดทั่วไปมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมย่อมทำให้เกิดปัญหาได้ จึงนำมาสู่ประเด็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีประเด็นปัญหาในรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การใช้อายุความตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ด้วยอายุความตามกฎหมายลักษณะละเมิด มาตรา 448 ได้กำหนดว่าสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากมูลละเมิด ให้เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้น 1 ปีนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้น 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด ซึ่งเมื่อนำมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ทั้งนี้ ด้วยลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ ความเสียหายปกติทั่วไปที่ความเสียหายจะปรากฏผลขึ้นในทันทีหรือแทบจะในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้นกับความเสียหายอีกประเภทหนึ่งที่มีการปรากฏผลของความเสียหายจะต้องอาศัยระยะเวลาในการแสดงอาการออกมา และด้วยลักษณะของความเสียหายอันเกิดจากมลพิษในคดีสิ่งแวดล้อมมักจะเป็นความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหาย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานกว่าจะปรากฏอาการออกมา บางครั้งอาจใช้เวลานานหลายสิบปี ดังเช่น กรณีของ Love Canal ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1978 ซึ่งความเสียหายในกรณีนี้เกิดจากการที่บริษัทเอกชนได้นำของเสียที่เป็นเคมีวัตถุไปทิ้งและฝังกลบในบริเวณ Love Canal แถบน้ำตกไนแองการา ซึ่งเป็นเวลานานกว่าความเสียหายจะปรากฏแก่สุขภาพของประชาชนในชุมชนที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานก็เป็นเวลา 25 ปี นับแต่บริษัทเลิกใช้พื้นที่ดังกล่าวแล้ว หากนำอายุความตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้กับกรณีดังกล่าว

ยอมไม่สามารถที่จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนได้³ ดังนั้น เมื่อนำอายุความตามกฎหมายละเมิดทั่วไปมาบังคับใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้น โดยเฉพาะสำหรับความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการ ดังนี้

4.1.1 การรู้ถึงการละเมิด

เนื่องจากอายุความตามมาตรา 448 ได้กำหนดให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิด ซึ่งการละเมิดดังกล่าวย่อมมีความหมายถึง วันที่มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้นโดยครบถ้วนทุกองค์ประกอบของหลักตามมาตรา 96 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งการกระทำของผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะถือว่าเป็นความผิดก็ต่อเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้อื่นแล้วด้วย ดังนั้น ในการนับอายุความตามมาตรา 448 หากผู้เสียหายรู้ข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุการณ์ของการก่อให้เกิดมลพิษนั้นแล้ว เมื่อผู้เสียหายได้รับสารพิษหรือมลพิษเข้าสู่ร่างกายเมื่อใด ย่อมถือได้ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้อื่นแล้ว จึงถือว่าการกระทำดังกล่าวครบองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 96 แล้ว ฉะนั้น เมื่อผู้เสียหายได้รู้ข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุการณ์ละเมิดอยู่ก่อนแล้ว การนับอายุความจึงเริ่มนับแต่วันที่การกระทำของผู้ก่อมลพิษนั้นเกิดผลทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายเป็นต้นไป

ทั้งนี้ เมื่อกฎหมายละเมิดทั่วไปอายุความเริ่มนับแต่รู้เรื่องการกระทำละเมิด โดยที่ไม่ถือเอาการรู้ผลของการกระทำละเมิด เมื่อนำมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม หากเป็นกรณีของความเสียหายปกติทั่วไปที่ความเสียหายปรากฏผลขึ้นในทันทีที่เกิดการละเมิด กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหา เพราะว่าผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึงความเสียหายได้ในวันที่เกิดการละเมิดนั้น แต่สำหรับในส่วนของความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมานั้น เมื่อกฎหมายไม่ถือเอาการรู้ผลของการละเมิดมาเป็นเกณฑ์ กรณีย่อมจะทำให้เกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อบุคคลนั้นมักจะเป็นความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายหรือในกระแสเลือดของผู้เสียหายโดยที่ยังมิได้ปรากฏอาการออกมาภายนอก ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลานานกว่าจะปรากฏอาการและผู้เสียหายก็ไม่อาจรู้ถึงสาเหตุได้จนกระทั่งเกิดอาการของโรคขึ้นมา ดังนั้น เมื่อถือตามหลักการนับอายุความละเมิดทั่วไปแล้ว อายุความย่อมเริ่มนับแต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ซึ่งเมื่อนับว่ามีสารพิษหรือมลพิษเข้าสู่ร่างกายของ

³ กอบกุล ราชะนาคร, กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), น.226.

ผู้เสียหายเมื่อใดถือได้ว่ามีความเสียหายจากการทำละเมิดเกิดขึ้นแล้ว อายุความย่อมจะเริ่มนับในทันที โดยที่ตัวของผู้เสียหายเองยังไม่ทราบเลยว่าตนได้รับความเสียหายสะสมอยู่ในร่างกายแล้ว จึงยังมีได้ใช้สิทธิฟ้องคดี เมื่อมาพิจารณาจากกรณีดังกล่าวย่อมจะเห็นได้ว่าการนับอายุความนับแต่รู้เห็นถึงการละเมิด ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นแก่ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมได้ เพราะกว่าความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายจะปรากฏอาการขึ้นมาให้ผู้เสียหายได้ทราบ ย่อมจะเป็นระยะเวลาอันซึ่งเกินกว่าอายุความ 1 ปีไปแล้ว จึงเป็นเหตุให้คดีของผู้เสียหายขาดอายุความไป การนำอายุความละเมิดซึ่งเริ่มนับอายุความนับแต่ผู้เสียหายรู้เห็นถึงการละเมิดมาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อม ย่อมไม่สามารถจะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายได้

ในเรื่องดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงการเริ่มนับอายุความในการฟ้องร้องคดี โดยให้อายุความเริ่มต้นนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายแล้ว ซึ่งจะ เป็นธรรมแก่ลักษณะของความเสียหายประเภทนี้ในคดีสิ่งแวดล้อมมากกว่าการที่อายุความเริ่มนับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดดังเช่นในมาตรา 448 ของกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดในปัจจุบัน

ทั้งนี้ การที่อายุความเริ่มนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหาย ย่อมหมายความว่าถึงวันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายที่เริ่มปรากฏอาการแต่แรก กล่าวคือ วันที่ผู้เสียหายรู้ว่าตนมีอาการผิดปกติเกิดขึ้นในร่างกายของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นวันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดในวันนั้น

นอกจากนี้ การรู้ถึงความเสียหาย ย่อมหมายความว่าถึงรู้ถึงความเสียหายที่เริ่มปรากฏอาการแต่แรกเท่านั้น โดยไม่ได้หมายความว่าต้องรู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเสียก่อนอายุความจึงจะเริ่มนับ เพราะหากเป็นเช่นนั้นการเริ่มนับอายุความย่อมไม่อาจจะทำได้ ทั้งนี้ เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสารพิษหรือมลพิษมักจะค่อย ๆ สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหาย โดยต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวของสารพิษเป็นเวลานาน และในปริมาณที่มากพอจนภูมิต้านทานในร่างกายทนไม่ไหวจึงจะแสดงอาการเจ็บป่วยออกมา ซึ่งอาการของโรคที่แสดงออกมาในตอนแรกอาจยังไม่ใช่อาการที่รุนแรงนัก ต่อเมื่อได้รับการสะสมของสารพิษมากเข้า ย่อมจะก่อให้เกิดอาการของโรคที่รุนแรงขึ้นมาได้ ดังนั้น หากจะนับการรู้ถึงความเสียหายว่าจะต้องรู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดทั้งหมดเสียก่อน การนับอายุความย่อมไม่อาจเริ่มทำได้ เพราะโรคที่อาจจะเกิดจากสารพิษในอนาคตนั้น ยังไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ เป็นแต่เพียงว่ามีความเสี่ยงภัยของโรคว่าอาจจะเกิดโรคขึ้นได้ตลอดเวลาเท่านั้น ซึ่งประเด็นของเรื่องดังกล่าวนี้ ย่อมจะเป็นปัญหาของการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาของศาล ซึ่งอยู่นอกขอบเขตของเรื่องอายุความดังกล่าว และนอกจากนี้ ในกรณีที่เป็นการเพิ่มความเสียหายที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การที่

ผู้เสียหายค่อย ๆ รู้ถึงความเสียหายที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังกล่าว อายุความซึ่งได้เริ่มนับไปแล้วนับแต่รู้ถึงความเสียหายแต่แรก ย่อมจะไม่ขยายออกไปให้อีก

สำหรับในส่วนของการกระทำความผิดตามมาตรา 97 ซึ่งความเสียหายเกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะแบ่งเป็น 2 ประเภทเช่นกัน กล่าวคือ จะมีทั้งความเสียหายปกติทั่วไปที่ความเสียหายจะปรากฏผลขึ้นในทันทีที่เกิดการละเมิด และความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมา โดยความเสียหายในลักษณะที่ข้อนี้ ย่อมสามารถจะเกิดขึ้นได้กับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ โดยในส่วนของความเสียหายปกติทั่วไป กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหาเช่นเดียวกับความรับผิดตามมาตรา 96 ที่การรู้ถึงความเสียหายย่อมสามารถที่จะรู้ได้ในวันที่เกิดการละเมิดขึ้น และสำหรับในส่วนของความเสียหายสะสม ซึ่งแม้จะต้องอาศัยระยะเวลานานกว่าความเสียหายจะปรากฏออกมา แต่หากอายุความเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายรู้แล้ว ในเมื่อกรณีนี้ผู้เสียหาย คือ หน่วยงานของรัฐ แม้ว่าความเสียหายกว่าจะปรากฏออกมาอาจต้องอาศัยระยะเวลากว่า 5-10 ปีก็ตาม แต่อายุความย่อมจะเริ่มนับต่อเมื่อผู้แทนของนิติบุคคลนั้นได้รู้แล้วเป็นต้นไป การเริ่มต้นนับอายุความสำหรับการรู้ในกรณีดังกล่าวจึงมิใช่ปัญหาแต่อย่างใด กรณีจะต่างจากการที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดาที่หากอายุความเริ่มนับแต่การรู้ถึงการละเมิดแล้วย่อมจะเกิดปัญหาขึ้น

4.1.2 การรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

เนื่องจากในการเริ่มนับอายุความตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจาก ผู้เสียหายจะรู้ถึงการทำละเมิดแล้ว ยังต้องประกอบด้วยองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้เสียหายจะต้องรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วย อายุความจึงจะเริ่มต้นนับ โดยในการรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น เมื่อมาพิจารณาในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมแล้วก็จะพบปัญหาว่า ในกรณีที่มีผู้กระทำละเมิดคนเดียวซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดมลพิษหลายแห่งที่ตั้งอยู่ติด ๆ กัน ในบริเวณที่เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ การที่ผู้เสียหายจะทราบว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษย่อมจะเป็นไปได้ยาก เพราะความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมมักจะเกิดจากสารเคมีหรือมลพิษที่สามารถแพร่กระจายไปได้ทั้งในน้ำและอากาศ การที่ผู้เสียหายจะทราบว่าน้ำเสียหรือควันพิษที่สูดดมเข้าไปแล้วก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยนั้นถูกปล่อยออกมาจากโรงงานใดจึงย่อมเป็นการยาก อีกทั้งยังต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการพิสูจน์ความเสียหาย และต้องอาศัยหลักทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงความเชี่ยวชาญทางสาขาวิชาต่าง ๆ มาช่วยในการพิสูจน์ทราบว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าวมี

บุคคลใดเป็นผู้ก่อเหตุ จึงถือว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของการรู้ตัวผู้ที่จะพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และนอกจากนี้ หากกรณีนี้คือมรดกที่อยู่ที่ติด ๆ กันเหล่านั้น เป็นโรงงานประเภทเดียวกัน สารเคมีหรือสารพิษที่ใช้ย่อมจะเป็นชนิดเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน การที่ผู้เสียหายจะจำกัดขอบเขตที่มาให้ชัดเจนลงไปว่าแหล่งกำเนิดมลพิษใดเป็นผู้ก่อให้เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันนำมาสู่ความเสียหายแก่ต้นยอมจะกระทำได้อย่างยิ่ง และหากเป็นกรณีที่มีการก่อให้เกิดความเสียหายนั้น มีผู้ร่วมก่อความเสียหายหลายคน จากหลายแหล่งกำเนิดมลพิษด้วยแล้ว การที่ผู้เสียหายจะรู้ตัวผู้ที่จะพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนว่ามีบุคคลใดบ้าง ย่อมถือเป็นปัญหาของเรื่องดังกล่าวอีกอย่างหนึ่งด้วย เพราะในกรณีที่มีผู้กระทำละเมิดหลายคน อายุความย่อมจะเริ่มนับแยกเป็นคน ๆ ไป นับแต่ผู้เสียหายรู้ตัวผู้ที่จะพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคน

4.1.3 ระยะเวลาชั้นต้น 1 ปี

ด้วยตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดระยะเวลาของอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องชั้นต้นไว้ 1 ปี ซึ่งหากพิจารณาในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไปแล้ว ย่อมถือว่าระยะเวลาดังกล่าวมีความเป็นธรรมแก่ลักษณะของคดีแล้ว เพราะความเสียหายในคดีละเมิดทั่วไปย่อมสามารถที่จะพิสูจน์ทราบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย แต่เมื่อมาพิจารณาในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อม ย่อมจะเห็นได้ว่ากำหนดอายุความฟ้องคดีเพียง 1 ปี ถือเป็นกำหนดระยะเวลาที่สั้นเกินไป เนื่องจากลักษณะของความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมย่อมจะมีความแตกต่างจากความเสียหายในคดีละเมิดทั่วไปอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นปกติทั่วไป หรือความเสียหายสะสมซ่อนเร้นที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากความเสียหายอันเกิดจากมลพิษในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น มักจะเป็นเรื่องที่มีความเสียหายแฝงเร้นอยู่มาก และในการนำสืบถึงค่าเสียหายก็มักจะมีรายละเอียดที่ยุ้งยากสลับซับซ้อนมากกว่าในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้ หากนำอายุความซึ่งมีระยะเวลา 1 ปีดังกล่าวมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่าฝ่ายที่ได้เปรียบก็คือฝ่ายที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหาย เพราะหากเห็นว่าคดีได้เกิน 1 ปีไปแล้วก็จะไม่ยอมมาเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้เลย ระยะเวลา 1 ปีดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความเสียเปรียบขึ้นแก่ฝ่ายผู้เสียหาย ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในคดีอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ด้วยในการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น โจทก์หรือผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีมาพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เพื่อที่จะสนับสนุนให้คำฟ้องของผู้ได้รับความเสียหายมีน้ำหนักแห่งสำนวนคดีมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ศาลเชื่อตามข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวอ้างว่า

แหล่งกำเนิดมลพิษของจำเลยได้ก่อให้เกิดมลพิษและทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์จริง โจทก์จึงจะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้ แต่ปัญหาสำคัญของกรณีฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมก็คือ การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาสนับสนุนคำฟ้องของตน ซึ่งถือว่าการยากมากในการแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท เหตุผลเนื่องจากในคดีสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษมักจะเป็นคนที่มีฐานะทางสังคม มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ มูลค่าหลายร้อยล้าน บางทีเป็นนักการเมือง ซึ่งต่างจากฐานะของผู้เสียหายที่มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นชาวบ้านมีฐานะยากจน ไม่มีเงินที่จะมาจ้างทนายความให้ต่อสู้คดี อำนาจต่อรองระหว่างคู่กรณีจึงแตกต่างกันมาก ซึ่งเหมือนกับกรณีต่อสู้ระหว่างคนที่ตัวใหญ่กับคนที่ตัวเล็กกว่ามาก⁴ โดยในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องมีการใช้จ่ายที่สูงมากกว่าคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป เนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมมักจะเป็นพยานหลักฐานที่ต้องอาศัยห้องปฏิบัติการทางเคมีมาพิสูจน์ หรือต้องใช้นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคมาพิสูจน์ถึงสารเคมีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดี ซึ่งก็จะต้องมีค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เหล่านั้น และนอกจากนี้เมื่อพยานหลักฐานในคดีส่วนใหญ่เป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จึงย่อมต้องอาศัยระยะเวลาในการพิสูจน์ทราบถึงสารเคมีต่าง ๆ เหล่านี้ที่ผู้เสียหายได้สัมผัส ซึ่งระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานเหล่านี้จึงย่อมต้องมากกว่าระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ก่อมลพิษเป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่มีการดำเนินงานที่สลับซับซ้อน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งมีเพียงช่างเทคนิคหรือผู้ชำนาญของโรงงานเท่านั้นที่จะทราบและเข้าใจถึงการนำเทคโนโลยีดังกล่าวได้ ประกอบกับตามลักษณะของโรงงานอุตสาหกรรมโดยทั่วไปแล้วมักเป็นสถานที่ซึ่งไม่เปิดเผยให้บุคคลภายนอกเข้าไปภายในได้โดยง่าย จึงเป็นการยากที่ฝ่ายผู้เสียหายจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานในส่วนที่จะต้องรวบรวมมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อนำมาพิสูจน์สนับสนุนถึงข้อกล่าวอ้างของตนในส่วนนี้⁵ ซึ่งหากฝ่ายผู้เสียหายไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้างได้ หรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาพิสูจน์นั้น มีน้ำหนักน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำให้ศาลเชื่อได้

⁴ วรากร ชวาลา, “พยานหลักฐานคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), น.49-51.

⁵ เพิ่งอ้าง, น.79.

ยอมส่งผลให้โจทก์หรือผู้เสียหายต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีไป โดยที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามความเป็นจริง ไม่ได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่ฝ่ายผู้เสียหายจะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ก่อมลพิษได้ จะต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานให้พร้อมเป็นอันดับก่อน เพื่อที่จะได้นำพยานหลักฐานทั้งหลายเหล่านั้นมาสืบพิสูจน์สนับสนุนถึงข้อกล่าวอ้างของตน อันจะส่งผลทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่ได้รับต่อไป⁶ จึงถือได้ว่าระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นส่วนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำเนินคดี ซึ่งเมื่อการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมกระทำได้ยากมากกว่าการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ดังนั้น จึงต้องให้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเตรียมคำฟ้องที่มากกว่าระยะเวลาในการเตรียมคำฟ้องของคดีละเมิดทั่วไป ฉะนั้น หากกำหนดให้มีการขยายระยะเวลาของอายุความขึ้นต้นในการฟ้องคดีออกไป ย่อมจะช่วยให้การรวบรวมพยานหลักฐานของโจทก์หรือผู้เสียหายกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากกำหนดระยะเวลาขึ้นต้นของอายุความกำหนดไว้เพียง 1 ปีเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าระยะเวลาขึ้นต้นเพียง 1 ปี ยังถือว่าน้อยเกินไป เพราะผู้เสียหายมีหน้าที่ที่จะต้องหาพยานหลักฐานเพื่อมาพิสูจน์ในการที่จะให้ผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบ เมื่ออายุความมีเพียง 1 ปี ก็อาจทำให้ฝ่ายผู้เสียหายไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาแสดงได้อย่างเพียงพอ เหตุผลเนื่องจากลักษณะของความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่ต้องใช้ระยะเวลาในการสืบสวน กว่าที่จะรู้ว่าความเสียหายที่ตนได้รับเป็นผลมาจากมลพิษหรือสารพิษชนิดใด กว่าที่จะรู้ว่ามิบุคคลใดบ้างที่เป็นผู้ต้องรับผิดชอบก็เป็นเวลานานหลายเดือน ดังนั้น กำหนดอายุความฟ้องคดีที่กำหนดไว้เพียง 1 ปี จึงถือว่าสั้นเกินไปและยังไม่อาจที่จะตอบสนองต่อลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมได้

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะให้มีการแก้ไขปรับปรุงระยะเวลาขึ้นต้นในการฟ้องคดี โดยควรให้มีการขยายระยะเวลาขึ้นต้นออกไปให้มีระยะเวลามากกว่า 1 ปี ซึ่งจากการศึกษาพบว่าระยะเวลาขึ้นต้นในการใช้สิทธิเรียกร้องที่ยาวนานที่สุดของอายุความทางแพ่งจะมีกำหนดระยะเวลา 3 ปี ดังเช่นอายุความขึ้นต้นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิวัฒอุณหัตถ์ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 และร่าง

⁶เพ็ญอ้าง.

พระราชบัญญัติว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม พ.ศ....⁷ ที่ได้กำหนดอายุความขั้นต่ำในการใช้สิทธิเรียกร้องไว้ 3 ปีเช่นกัน ซึ่งระยะเวลา 3 ปีดังกล่าว ถือว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวพอสมควร ผู้เขียนจึงเห็นว่าน่าจะนำมาใช้กำหนดเป็นอายุความขั้นต่ำในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมด้วย

4.1.4 ระยะเวลาชั้นสูง 10 ปี

ด้วยตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดระยะเวลาของอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องชั้นสูงไว้ 10 ปี นับแต่วันทำละเมิด ซึ่งอายุความดังกล่าวถือเป็นอายุความที่จำกัดตัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีโดยสิ้นเชิง โดยไม่ว่าผู้เสียหายจะรู้หรือไม่รู้ถึงการกระทำละเมิด และจะรู้ตัวผู้ทำละเมิดหรือไม่ หากฟ้องคดีเมื่อเกิน 10 ปี นับแต่วันทำละเมิดแล้ว คดีย่อมเป็นอันขาดอายุความไป ทั้งนี้ เนื่องจากอายุความชั้นสูง 10 ปี ได้กำหนดเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความให้เริ่มต้นนับตั้งแต่วันทำละเมิดเป็นต้นไป ซึ่งเมื่อมาพิจารณาในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมจะพบว่ามีปัญหา เนื่องจากลักษณะของความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีอยู่ 2 ประเภท กล่าวคือ หากเป็นในกรณีของความเสียหายปกติทั่วไปที่ผลของความเสียหายปรากฏขึ้นในทันทีที่เกิดการละเมิดนั้น กรณีย่อมจะไม่ใช่ปัญหาสำหรับการกำหนดอายุความชั้นสูงเช่นนี้ เพราะผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึงความเสียหายนั้นได้ในช่วงระยะเวลาที่เกิดการละเมิดขึ้น แต่สำหรับในส่วนของความเสียหายสะสมซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการนั้น ย่อมจะพบว่ามีปัญหา เนื่องด้วยลักษณะของความเสียหายสะสมอันเกิดจากสารพิษหรือมลพิษที่ระบายมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น สารพิษหรือมลพิษจะมีได้ก่อให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของผู้เสียหายในทันทีที่ได้สัมผัสหรือได้รับสารพิษ แต่จะต้องมีการสะสมของสารพิษในร่างกายของผู้เสียหายให้ได้ระดับหนึ่งก่อน โดยจะต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวของสารพิษนั้นเป็นเวลานานและในปริมาณที่มากพอจนภูมิต้านทานในร่างกายทนไม่ไหว จึงจะแสดงอาการเจ็บป่วยออกมา ซึ่งระยะเวลาที่จะเริ่มแสดงอาการเจ็บป่วยออกมาในแต่ละบุคคลย่อมไม่พร้อมกัน โดยความเสียหายที่แฝงเร้นอยู่ในร่างกายนี้ อาจเพิ่งจะปรากฏอาการเจ็บป่วยขึ้นมาภายหลังจากที่ได้สัมผัสหรือได้รับสารพิษดังกล่าวไปแล้วเป็นเวลากว่า 20 ปีก็เป็นได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ เมื่อความผิดจากการกระทำละเมิดได้เกิดขึ้นครบถ้วนตามองค์ประกอบความผิดฐานละเมิดแล้ว และระยะเวลาได้ผ่านพ้นไปกว่า 10 ปี

⁷ สืบค้นจาก <www.food-resources.org/autopage/download.php?id=93>, August 2008.

นับแต่วันกระทำละเมิดแล้วด้วย ย่อมจะถือว่าคดีของผู้เสียหายได้ขาดอายุความไปแล้ว จึงเห็นได้ว่ากำหนดอายุความชั้นสูงดังกล่าวไม่สามารถที่จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมได้

ในเรื่องดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อที่จะมีการแก้ไขปัญหาในกรณีของความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการแสดงอาการเจ็บป่วยออกมา จึงควรที่จะมีการแก้ไขปรับปรุงกำหนดอายุความในการฟ้องคดี โดยควรจะมีการแก้ไขในส่วนของเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับสำหรับอายุความชั้นสูง ให้เปลี่ยนเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นสูงจากที่ให้เริ่มต้นนับแต่วันทำละเมิด เปลี่ยนเป็นให้เริ่มต้นนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายแล้วเป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายในกรณีดังกล่าวสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีได้แม้จะเกินระยะเวลา 10 ปีนับแต่วันทำละเมิดไปแล้วก็ตาม

นอกจากนี้ เหตุผลที่สมควรจะกำหนดระยะเวลาชั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเอาไว้ เนื่องจากหลักการของอายุความทางแพ่งนั้น จำเลยไม่ควรที่จะต้องรับผิดชอบโดยไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะยังไม่รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายและไม่รู้ตัวบุคคลผู้ทำละเมิดก็ตาม แต่กรณีจะถือว่ากฎหมายให้โอกาสผู้เสียหายในการหาสาเหตุของความเสียหายและหาตัวบุคคลผู้กระทำละเมิดให้ได้ภายในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย เพื่อให้ใช้สิทธิฟ้องร้องคดี เนื่องจากอายุความชั้นสูงถือเป็นอายุความที่จำกัดตัดสิทธิเจ้าหน้าที่ ถ้าหากว่าเจ้าหน้าที่ได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว แต่ไม่สามารถหาสาเหตุของความเสียหายและหาตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ภายในระยะเวลา 10 ปี กรณีย่อมต้องยกประโยชน์ให้แก่ลูกหนี้ไป ดังนั้น การกำหนดอายุความชั้นสูงขึ้นจึงเพื่อความธรรมแก่ฝ่ายลูกหนี้ในอันที่จะช่วยปลดเปลื้องภาระของลูกหนี้ที่ไม่ต้องเก็บหลักฐานในคดีไว้จนตลอดชีวิต เพราะเมื่อพ้นกำหนดอายุความตามกฎหมายแล้ว ลูกหนี้ย่อมสามารถปฏิเสธการชำระหนี้ได้ด้วย เพียงแต่ยกข้อต่อสู้ขึ้นว่าหนี้ขาดอายุความเท่านั้น ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะต้องมี การกำหนดอายุความชั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเอาไว้ด้วย

สำหรับในส่วนระยะเวลาของอายุความชั้นสูงนั้น ผู้เขียนยังเห็นควรที่จะให้ระยะเวลาอายุความชั้นสูงมีกำหนดระยะเวลา 10 ปีอยู่ เหตุผลเนื่องจากพื้นฐานของอายุความทางแพ่งสำหรับกฎหมายไทยนั้นจะมีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี การกำหนดอายุความชั้นสูงในคดีสิ่งแวดล้อมจึงไม่ควรจะกำหนดให้เกินไปกว่านี้

4.2 การใช้อายุความตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื่องจากได้มีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์⁸ ที่ตัดสินเกี่ยวกับเรื่องกำหนดอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมไว้คดีหนึ่ง ซึ่งศาลได้ปรับใช้กฎหมายตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แก่คดีดังกล่าว โดยข้อเท็จจริงในคดีเป็นกรณีที่มีการละเมิดตามมาตรา 96 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 โดยบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด จำเลยได้ปล่อยให้มีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของสารตะกั่วซึ่งมาจากโรงแต่งแร่ของบริษัท ลงสู่ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสารตะกั่วนี้ได้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชาวบ้านในชุมชนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ศาลได้ตัดสินให้ผู้ประกอบการแต่งแร่มีความผิดและต้องชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น⁹ ซึ่งในคดีดังกล่าวจำเลยได้ยกเหตุเรื่องคดีขาดอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ เนื่องจากผู้เสียหายได้นำคดีมาฟ้องเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่ได้รู้เห็นถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ก่อมลพิษ กล่าวคือ ชาวบ้านได้รู้เห็นถึงท่อที่ต่อจากบ่อสกัดตะกอนเพื่อระบายน้ำเสียลงสู่ลำห้วยคลิตี้ตั้งแต่ก่อนฟ้องคดีมาเกิน 1 ปีแล้ว โดยศาลได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวว่า เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มิได้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คดีของโจทก์จึงยังไม่ขาดอายุความ¹⁰

จากคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ดังกล่าว น่าจะเป็นเรื่องของการปรับใช้กฎหมายของศาลที่ต้องการจะใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ลักษณะของคดี เหตุผลเนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อสุขภาพอนามัย ร่างกาย และชีวิต ในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น มักเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์ หากจะนำอายุความการเรียกร้องค่าเสียหายตามมาตรา 448

⁸ คำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ สวพ.97/2550 คดีหมายเลขแดงที่ 3426/2550 ของศาลอุทธรณ์ภาค 7 แผนกคดีสิ่งแวดล้อม

⁹ มณีจันทร์ ลิว, “ชัยชนะของหลักการในคดีคลิตี้”,

<<http://www.karencenter.com/showlistkitty.php?id=2304&comm=det.mht>>, August 2008.

¹⁰ สมชาย อามีน, “การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม”,

<<http://www.greenlaw.co.th/main/content.php?page=sub&category=7&id=33>>, August 2008.

ของกฎหมายลักษณะละเมิดมาปรับใช้แก่คดี ย่อมไม่อาจที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวได้

แต่เนื่องจากคำพิพากษาดังกล่าวเป็นเพียงคำพิพากษาแรกที่ตัดสินในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องอายุความซึ่งเป็นปัญหานี้ จึงยังถือว่าไม่ใช่แนวบรรทัดฐานเพราะยังต้องมีคำพิพากษาที่ตัดสินในประเด็นดังกล่าวเดินตามแนวโน้มมาอีกหลายฉบับก่อนจึงจะถือเป็นบรรทัดฐานได้ จุดอ่อนจึงอยู่ที่การไม่มีกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่กรณีโดยตรง จึงยอมขึ้นอยู่กับการใช้กฎหมายของศาล

แม้ว่าการนำมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้แก่คดีในขณะที่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องอายุความมาบังคับแก่กรณีโดยตรง จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายในคดีดังกล่าวได้ แต่กำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 193/30 นี้ อาจจะเป็นกำหนดระยะเวลาที่สั้นเกินไป หากเป็นกรณีของความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกาย โดยเพิ่งจะปรากฏอาการออกมาภายนอกเมื่อเกินกำหนดระยะเวลา 10 ปีไปแล้ว ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ กำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 193/30 ย่อมไม่สามารถที่จะนำมาปรับใช้เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ กำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 193/30 ยังเป็นกำหนดอายุความทั่วไปที่นำมาใช้บังคับโดยรวมแก่ทุกกรณีที่เกิดขึ้น โดยที่ยังมิได้มีการแบ่งแยกว่าถ้าหากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ต้องคดีใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว อายุความจะเป็นเช่นไรคือ แม้ว่าผู้เสียหายจะรู้ถึงความเสียหายแล้ว กรณีก็ยังคงใช้อายุความ 10 ปีเหมือนดังเช่นกรณีที่ผู้เสียหายยังไม่รู้ถึงความเสียหาย หรือไม่รู้ตัวผู้ต้องคดีใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ ทุก ๆ กรณีก็ยังคงต้องใช้อายุความ 10 ปีเหมือนกันในทุกกรณี โดยที่มิได้มีการแบ่งแยกกำหนดอายุความตามลักษณะของเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

ดังนั้น การนำอายุความตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้แก่คดีสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนจึงเห็นว่ายังไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมได้ทุกกรณี โดยเฉพาะในกรณีของความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายที่เพิ่งจะปรากฏอาการออกมาเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 10 ปีแล้ว ฉะนั้น เมื่อยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ แม้ว่าจะมีการปรับใช้กฎหมายอย่างไรก็ยังไม่สามารถที่จะครอบคลุมไปถึงความเสียหายได้ในทุกกรณี ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายอายุความขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะ เพื่อนำมาใช้บังคับในคดีสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพราะการนำอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้แก่คดีสิ่งแวดล้อมย่อมจะไม่เหมาะสมกับลักษณะ

และความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความแตกต่างและสลับซับซ้อนมากกว่าความเสียหายที่เกิดในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป

4.3 การใช้อายุความตามมาตรา 67 พระราชบัญญัติว่าด้วยคดีความ พ.ศ.2535

เนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยคดีความ พ.ศ.2535 ได้มีการกำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุร้ายไ้โดยเฉพะตามมาตรา 67 ซึ่งกำหนดอายุความการเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีดังกล่าว มีกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ตัวผู้เสียหายรู้ถึงการเสียหาย รู้ถึงความเป็นอุบัติเหตุร้าย และรู้ผู้ที่พึงต้องให้ค่าเสียหาย การที่กฎหมายกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายย่อมจะถือว่ามีความเป็นธรรมชาติของคดีประเภทนี้มากกว่าที่จะกำหนดให้เริ่มต้นนับอายุความนับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดดังเช่นกรณีของอายุความคดีละเมิดทั่วไปตามมาตรา 488 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เหตุผลเนื่องจากความเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุร้ายย่อมจะมีลักษณะที่แตกต่างและสลับซับซ้อนมากกว่าความเสียหายในกรณีละเมิดทั่ว ๆ ไป เพราะความเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุร้ายนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทเช่นกัน กล่าวคือ กรณีย่อมจะมีทั้งความเสียหายปกติทั่วไปที่ความเสียหายจะปรากฏผลขึ้นในทันทีที่เกิดการละเมิด และความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมา โดยสำหรับในส่วนของความเสียหายปกติทั่วไปที่ความเสียหายปรากฏผลขึ้นในทันที หรือแทบจะในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหา ไม่ว่าจะอายุความจะกำหนดให้เริ่มต้นนับแต่วันกระทำละเมิด หรือจะกำหนดให้เริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึงความเสียหายนั้นได้ในช่วงระยะเวลาที่เกิดการละเมิดขึ้น เนื่องจากความเสียหายในลักษณะแรกนี้ ผลของความเสียหายจะปรากฏผลให้เห็นในทันทีหรือแทบจะในทันทีที่เกิดการกระทบสิทธิขึ้น แต่สำหรับในส่วนของความเสียหายสะสมซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมานั้น กรณีมักจะต้องมีการสะสมของสารเคมีวัตถุอันตรายในร่างกายของผู้เสียหายเป็นระยะเวลานานก่อนกว่าจะแสดงอาการเจ็บป่วยขึ้นมาให้ผู้เสียหายได้ทราบว่าตนได้รับความเสียหายแล้ว การที่อายุความเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายจึงย่อมถือว่ามีความเป็นธรรมกับผู้เสียหายมากกว่าที่จะให้อายุความเริ่มต้นนับตั้งถึงการละเมิด ทั้งนี้ เนื่องจากหากเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดเหมือนในคดีละเมิดทั่วไปแล้ว อายุความย่อมจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เป็นการกระทำละเมิดนั้น โดยเมื่อสารเคมีวัตถุอันตรายได้เข้าสะสมในร่างกายของผู้เสียหายเมื่อไหร่ ย่อมถือว่ามี ความเสียหายเกิดขึ้นต่อผู้เสียหายเมื่อนั้น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วย่อม

ถือว่าการกระทำละเมิดดังกล่าวครบองค์ประกอบความผิดแล้ว อายุความจึงเริ่มนับแต่เมื่อนั้น เป็นต้นไป ทั้ง ๆ ที่ตัวผู้เสียหายเองยังไม่ทราบว่าตนเองได้รับความเสียหายแล้ว ซึ่งหากนำการเริ่มนับอายุความในคดีละเมิดทั่วไปมาใช้ในการละเมิดอันเกิดจากวัตถุอันตรายแล้วย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายเช่นเดียวกับความเสียหายอันเกิดจากมลพิษ เพราะอายุความได้เริ่มต้นนับไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ตัวผู้เสียหายเองยังไม่รู้ถึงความเสียหายจึงยังมีได้ใช้สิทธิฟ้องคดี

ทั้งนี้ การที่พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้กำหนดเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความให้เริ่มนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายแล้ว ย่อมถือได้ว่ามีความเป็นธรรมแก่ลักษณะของคดีประเภทนี้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศ ดังเช่น กฎหมายควบคุมสารพิษของสหรัฐอเมริกา (Toxics Substance Control Act) ที่มลรัฐส่วนใหญ่ได้กำหนดให้เริ่มนับอายุความในการฟ้องคดี นับแต่วันที่ผู้เสียหายพบว่าตนได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ หรือเมื่อบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้พบ¹¹

นอกจากนี้ การที่พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้กำหนดอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องให้มีระยะเวลา 3 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวกว่าอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากการทำละเมิดทั่วไปตามมาตรา 448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดไว้สั้นกว่าเพียง 1 ปี ทั้งนี้เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าวมีความเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายมากกว่า เพราะความเสียหายจากวัตถุอันตรายมักเป็นเรื่องที่มีความเสียหายแฝงเร้นได้มาก และมักจะมีรายละเอียดในการนำสืบถึงค่าเสียหายที่ยุ้งยากกว่า ทั้งยังสอดคล้องกับกฎหมายในหลายประเทศ เช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษ (The Limitation Act 1980) กฎหมายของประเทศเยอรมัน เป็นต้น ที่ได้มีการกำหนดอายุความขั้นต่ำไว้ 3 ปี เช่นกัน¹²

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มิได้มีบทบัญญัติที่กำหนดอายุความขั้นสูงว่าหากผู้เสียหายมิได้ใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 67 ภายในระยะเวลา 10 ปีนับจากวันที่ก่อให้เกิดความเสียหายแล้วจะเป็นอันขาดอายุความ ดังนั้น จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า ถ้าผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหาย ความเป็นวัตถุอันตรายและผู้พึงต้อง

¹¹ กรมควบคุมมลพิษ, “Toxic Substance เอกสารในการสัมมนา เรื่อง การปฏิรูปกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย”, ณ ศูนย์การประชุมองค์การสหประชาชาติ อาคารองค์การสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร, 2 ธันวาคม 2545, น.5.

¹² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “บันทึกเรื่อง การปรับปรุงกฎหมายเพื่อควบคุมวัตถุอันตราย”, (กันยายน 2534), น.10.

ค่าเสียหาย ภายหลังระยะเวลา 10 ปีนับแต่วันที่ก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว คดีของผู้เสียหายจะขาดอายุความหรือไม่ ในเรื่องนี้จึงอาจตีความได้ 2 แนวทาง กล่าวคือ

แนวทางที่หนึ่ง เห็นว่า เมื่อพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ไม่ได้บัญญัติระยะเวลาชั้นสูงไว้ 10 ปี ดังเช่นมาตรา 448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็หมายความว่ากฎหมายมิได้ต้องการที่จะให้มีการขาดอายุความในลักษณะดังกล่าวไว้ กล่าวคือ กฎหมายไม่ประสงค์จะกำหนดระยะเวลาชั้นสูงไว้เพื่อตัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดี เพราะหากกฎหมายประสงค์จะจำกัดระยะเวลาฟ้องคดีก็ควรจะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเจนดังเช่นมาตรา 448 แล้ว ฉะนั้นแนวทางที่หนึ่งจึงเห็นว่าจะมีการขาดอายุความได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 67 และพ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปีไปแล้วเท่านั้น¹³ ส่วนกรณีอื่นนอกจากนี้จะไม่ถือว่าเป็นการขาดอายุความทั้งสิ้น

แนวทางที่สอง เห็นว่า เมื่อกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติระยะเวลาชั้นสูงไว้ จึงเป็นกรณีที่ควรจะต้องนำหลักเรื่องอายุความทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 มาใช้บังคับ ซึ่งก็คือระยะเวลา 10 ปี ซึ่งน่าจะชอบด้วยเหตุผล¹⁴

ในเรื่องนี้แม้ตามบันทึกการปรับปรุงกฎหมายเพื่อควบคุมวัตถุอันตรายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะเห็นว่าไม่ควรที่จะกำหนดอายุความอย่างยาวไว้ เพื่อความเป็นธรรมที่จะคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนทั่วไปจึงควรให้ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐาน เพราะในระยะหลังความเสียหายที่แผ่เร้นจากวัตถุอันตรายหลายอย่างที่ปรากฏขึ้นภายหลังจากประสบภัยไปกว่า 30-50 ปีก็มี เช่น กรณีโรคมะเร็งในปอดจากแร่ใยหิน เป็นต้น แต่ในเรื่องดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่าการที่กฎหมายมิได้กำหนดอายุความอย่างยาวไว้เลย ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายได้ ดังสองแนวทางที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งหากจะถือการตีความตามแนวทางที่หนึ่ง ย่อมอาจทำให้ไม่มีการขาดอายุความได้ หากไม่ครบองค์ประกอบตามมาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย กล่าวคือ หากผู้เสียหายเพิ่งจะรู้ถึงความเสียหาย ความเป็นวัตถุอันตรายและผู้พึงต้องใช้ค่าเสียหายแล้วจึงมาฟ้องคดีเขาเมื่อปีที่ 30 หรืออีก 40 ปีต่อศาล ย่อมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายจำเลยได้เช่นกัน เนื่องจากถ้าหากข้อเท็จจริงไม่เข้าเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นต้นทั้งสามประการดังกล่าวแล้ว กำหนดระยะเวลาของอายุความ

¹³อำนาจ วงศ์บัณฑิต, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), น.465-466.

¹⁴ เฟิ่งอ้วง, น.466.

ย่อมจะไม่สามารถเริ่มต้นนับได้เลย แม้ว่าผู้เสียหายจะได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว เพียงแต่ยังไม่ทราบถึงตัวบุคคลผู้พึงต้องใช้ค่าเสียหาย ซึ่งไม่ว่าระยะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม จะเป็นเวลา 60-70 ปี ตราบใดที่ผู้เสียหายยังไม่รู้ถึงองค์ประกอบในการเริ่มต้นนับของอายุความครบทั้งสามประการดังกล่าวแล้ว กำหนดอายุความย่อมไม่สามารถที่จะเริ่มต้นนับได้ กรณีจึงอาจจะไม่มีการขาดอายุความได้เลย หากไม่ครบเงื่อนไขทั้งสามประการดังกล่าวแล้ว ย่อมส่งผลให้ลูกหนี้หรือจำเลยยังคงต้องมารับผิดต่อไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด แต่หากกรณีจะตีความตามแนวทางที่สองที่ให้นำหลักทั่วไปในเรื่องอายุความตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ ก็อาจทำให้เกิดปัญหาในชั้นศาลได้ เพราะกฎหมายวัตถุอันตรายนี้ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะแล้ว เพียงแต่ไม่ได้บัญญัติระยะเวลาชั้นสูงที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีไว้เท่านั้น ดังนั้น จะนำกำหนดอายุความทั่วไปมาใช้บังคับไม่ได้ เพราะมีใช้กรณีที่ไม่มีการบัญญัติเรื่องอายุความเอาไว้เลย ข้อเสนอของผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อตัดปัญหาการตีความในกรณีดังกล่าว จึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 67 ของพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายนี้ โดยควรที่จะกำหนดระยะเวลาชั้นสูงไว้เหมือนอย่างกรณีของมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ชัดเจน เหตุผลเนื่องจากเมื่อกรณีเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อกันในทางแพ่ง เป็นกำหนดอายุความในทางแพ่ง กรณีจึงควรที่จะต้องมีการกำหนดอายุความชั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อกันเอาไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้จำเลยต้องมาตีความรับผิดต่อไปโดยที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งระยะเวลาชั้นสูงที่จะกำหนดนี้ควรจะเป็นระยะเวลา 10 ปี เหตุผลเนื่องจากระยะเวลา 10 ปีดังกล่าวถือว่าเป็นกำหนดอายุความทางแพ่งที่ยาวนานที่สุดที่พบในกฎหมายไทย

สำหรับในส่วนของเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นสูงนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะกำหนดให้อายุความชั้นสูงเริ่มต้นนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายแล้วเป็นต้นไป กล่าวคือ ให้อายุความชั้นสูงมีกำหนดระยะเวลา 10 ปีนับตั้งแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายแล้ว ซึ่งจะเป็นการกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย เพื่อมิให้จำเลยต้องรับผิดต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้ เมื่อผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายแล้ว อายุความชั้นสูงนี้ย่อมจะเริ่มนับทันที โดยในส่วนนี้เห็นว่าเป็นธรรมแล้ว เนื่องจากเมื่อผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายแล้ว แม้จะยังไม่ทราบถึงสาเหตุของความเสียหาย หรือตัวบุคคลผู้ที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน แต่อายุความชั้นสูงนี้ย่อมจะเริ่มนับทันที เพื่อเป็นการจำกัดมิให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายภายหลังจากได้ทราบถึงความเสียหายแล้วเป็นระยะเวลาเกินกว่า 10 ปี และเพื่อมิให้ลูกหนี้หรือจำเลยต้องมาตีความรับผิดต่อไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติวิฤตถุอันตราย พ.ศ.2535 นี้จะถือว่าเป็นหนึ่งในกฎหมายสิ่งแวดล้อม และอายุความขึ้นต้นตามกฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้เริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้วเป็นต้นไปก็ตาม แต่อายุความตามมาตรา 67 ของกฎหมายฉบับนี้ยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้อยู่ เนื่องจากการจะนำอายุความตามกฎหมายวิฤตถุอันตรายมาใช้บังคับได้ กรณีจะต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากวิฤตถุอันตรายเท่านั้น ซึ่งต้องเป็นวิฤตถุอันตรายตามที่พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดไว้ด้วย กล่าวคือ จะต้องเป็นความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวิฤตถุอันตราย กรณีจึงจะสามารถนำอายุความดังกล่าวมาใช้บังคับได้ ดังนั้น อายุความขึ้นต้น 3 ปีดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะนำมาใช้บังคับกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมได้ทุกประเภท จึงถือว่ายังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้อยู่

4.4 การใช้อายุความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)

เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... มาตรา 222/33 ได้มีการกำหนดว่าในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความในการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งผู้เสียหายที่จะได้รับประโยชน์ของอายุความที่สะดุดหยุดลงดังกล่าวจะต้องถือได้ว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โดยผู้ที่จะถือว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายและจะต้องได้รับการบอกกล่าวประกาศแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งไม่ได้แจ้งความประสงค์ที่จะขอออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย จึงจะได้รับประโยชน์จากการที่อายุความสะดุดหยุดลงดังกล่าว ส่วนผู้ที่ได้รับความเสียหายรายอื่นที่ไม่ได้รับประกาศแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมถือไม่ได้ว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มจึงไม่ได้รับผลของการที่อายุความสะดุดหยุดลงนี้ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายซึ่งถือมิได้ว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม อายุความในการฟ้องร้องคดีสำหรับผู้เสียหายรายนั้น ย่อมจะนับต่อเนื่องต่อไปนับแต่เกิดสิทธิเรียกร้องซึ่งอาจบังคับกันได้ขึ้นแล้ว เนื่องจากอายุความย่อมจะเริ่มต้นนับแต่เมื่อเวลาที่มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นครบถ้วนตามองค์ประกอบความผิดฐานละเมิดอันเกิดจากมลพิษ โดยสำหรับในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น กำหนดระยะเวลาของอายุความในการฟ้องร้องคดีจะเป็นเท่าใด และอายุความจะเริ่มต้นนับแต่เมื่อไหร่ กรณีย่อมจะเป็นไปตามกำหนดอายุความของการกระทำความผิดในแต่ละฐานความผิดแตกต่างกันออกไป ซึ่งความผิดในแต่ละฐานก็จะมีกำหนดอายุความที่ต่างกันไป ดังนั้น เมื่อกรณีนี้เป็นความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ อายุความที่จะต้องนำมาใช้บังคับก็จะเป็นอายุความตามที่

กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งย่อมจะมีปัญหาตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ฉะนั้น ในเรื่องนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องของการเริ่มต้นนับอายุความในคดีสิ่งแวดล้อม โดยควรกำหนดให้ในการเริ่มต้นนับของอายุความจะต้องมีเงื่อนไขหนึ่งในการเริ่มต้นนับให้เป็นนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายนั้นแล้วด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้อายุความของผู้เสียหายที่มีได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเริ่มต้นนับไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ผู้เสียหายรายนั้น ยังมิได้รู้ตัวว่าตนเองได้รับความเสียหาย

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยในขณะนี้ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นมาใช้บังคับ ฉะนั้น จึงยังไม่เป็นที่แน่นอนว่าร่างกฎหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะมีการนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายในลักษณะดังกล่าวหรือไม่ จึงขอตั้งเป็นข้อสังเกตเอาไว้

4.5 การบรรยายคำฟ้อง

เนื่องจากในการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง ได้กำหนดว่าในคำฟ้องจะต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาด้วย โดยสภาพแห่งข้อหาย่อมหมายถึงส่วนที่โจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงสิทธิตามกฎหมายแพ่งหรือสิทธิตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่โจทก์มีอยู่ อันเป็นฐานเพื่อที่จะกล่าวอ้างถึงการกระทำที่เป็นมูลเหตุให้จำเลยต้องรับผิดชอบหรือเป็นการกระทำที่เป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์นั้น ซึ่งถือว่าเป็นส่วนของข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา¹⁵ โดยสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาในคำฟ้องย่อมถือเป็นข้อสำคัญที่จะทำให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีตามฟ้องต่อไป¹⁶ เพราะเมื่อโจทก์บรรยายฟ้องมาอย่างไร จำเลยจึงจะต่อสู้แก้คดีไปตามคำฟ้องของโจทก์นั้น ซึ่งย่อมทำให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทในคดีนั้นต่อไป โดยถึงแม้เรื่องอายุความจะถือว่าไม่ใช่สภาพแห่งข้อหาที่โจทก์จำต้องบรรยายมาในคำฟ้องว่าคดีของโจทก์ไม่ขาดอายุความเพราะเหตุใด¹⁷ แต่การที่ศาลจะนำกำหนดอายุความใดมา

¹⁵ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 2 ลักษณะ 1 วิธีพิจารณา
สามัญในศาลชั้นต้น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2551), น.20-21.

¹⁶สมชัย ศรีมาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2548), น.622.

¹⁷คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 405/2538, 299/2545

ปรับใช้แก่คดี ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับการบรรยายคำฟ้องของโจทก์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งถึงแม้ว่าในการฟ้องเรื่องละเมิดในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น ศาลจะสามารถปรับใช้อายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่หากในการฟ้องคดีโจทก์บรรยายฟ้องในลักษณะที่ตั้งสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเข้าเรื่องคดีละเมิดทั่วไปตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ย่อมจะส่งผลถึงประเด็นข้อพิพาทและภาระการพิสูจน์ในคดีให้เป็นที่ไปตามคดีละเมิดทั่วไปด้วย ถึงแม้ว่าตามข้อเท็จจริงและลักษณะของคดีดังกล่าวจะเข้าลักษณะตามมาตรา 96 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ก็ตาม แต่ศาลย่อมไม่อาจที่จะนำอายุความตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้แก่คดีนั้นได้ เนื่องจากเมื่อเป็นเรื่องของคดีละเมิดทั่วไปตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว อายุความที่จะนำมาใช้บังคับแก่กรณีย่อมจำกัดแต่เฉพาะอายุความละเมิดตามมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น ดังเช่น คดีนี้ที่โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยเป็นเจ้าของโรงงานทำเยื่อกระดาษ ตั้งโรงงานอยู่ใกล้ลำห้วยโจดซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ มีคลองระบายน้ำไหลลงสู่บึงห้วยโจดแล้วน้ำไหลลงน้ำพองและแม่น้ำชี จำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่อปราศจากความระมัดระวังให้ลูกจ้างปล่อยน้ำเสียที่เกิดจากการผลิตเยื่อกระดาษจากโรงงานของจำเลยลงในลำห้วยโจด โดยจำเลยไม่บำบัดน้ำเสียนั้นก่อน เป็นเหตุให้น้ำพองเน่าเสียและน้ำเสียได้เข้าไปในกระชังปลาของโจทก์ ทำให้ปลาที่โจทก์เลี้ยงไว้ตายเสียหายเป็นจำนวนมาก ขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหาย จำเลยให้การต่อสู้คดีว่าโจทก์ฟ้องคดีเกิน 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิดที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน คดีโจทก์จึงขาดอายุความ แม้โจทก์จะยื่นคำคัดค้านว่าโจทก์ฟ้องจำเลยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ก็ตาม แต่จากคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้ตั้งประเด็นข้อพิพาท หน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์ให้เป็นที่ไปตามมาตรา 96 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 โดยคำฟ้องของโจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยเป็นผู้ทำละเมิดต่อโจทก์ตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดนั้นท่านว่าย่อมขาดอายุความเมื่อพ้น 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน คดีโจทก์จึงขาดอายุความ ศาลพิพากษายกฟ้อง¹⁸

¹⁸ คำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ 555/2550 ของศาลจังหวัดขอนแก่น

จากคดีดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาเกิดจากการที่ฝ่ายโจทก์ตั้งฟ้องโดยบรรยาย คำฟ้องในลักษณะของการกระทำผิดตามมาตรา 420 ซึ่งเป็นคดีละเมิดทั่วไป ดังนั้น อายุความที่จะนำมาปรับใช้แก่คดีจึงจำกัดแต่เฉพาะอายุความตามกฎหมายลักษณะละเมิดมาตรา 448 เท่านั้น

นอกจากนี้ ปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เห็นได้จากคดีดังกล่าว คือ ปัญหาความไม่ชำนาญกับ ลักษณะคดีสิ่งแวดล้อมของทนายความ ซึ่งผลของคดีที่ถูกศาลพิพากษายกฟ้องไปนั้น ย่อมเห็นได้ว่าเกิดมาจากความผิดพลาดของทนายความฝ่ายโจทก์ที่ขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลให้ทำการตั้งฟ้องคดีผิดพลาดไป โดยผลเสียย่อมเกิดขึ้นแก่โจทก์หรือผู้เสียหายเองที่จะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากตัวบุคคลากรหรือทนายความที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ในการทำคดีสิ่งแวดล้อมมีน้อยอยู่มากเมื่อเทียบกับปริมาณคดีความด้านสิ่งแวดล้อมที่พบมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ทั้งด้วยลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมเองที่มีลักษณะที่แตกต่างไปจากคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจทางเทคนิค เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงข้อมูลและความคิดเห็นจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญมาประกอบ ซึ่งทนายความที่ทำคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ย่อมไม่อาจที่จะมีความรู้ ความเข้าใจถึงรายละเอียดของเรื่องดังกล่าวได้ จึงถือเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของการขาดแคลนบุคลากรหรือทนายความที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านคดีสิ่งแวดล้อม

4.6 เปรียบเทียบอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมกับอายุความตามกฎหมายอื่น

ในหัวข้อนี้จะเป็นการเปรียบเทียบถึงกำหนดอายุความซึ่งบังคับใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม โดยกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อมจะมีทั้งกำหนดอายุความตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกำหนดอายุความตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิฤตอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งทั้งสองกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นกำหนดอายุความที่นำมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยจะทำการเปรียบเทียบกับกำหนดอายุความตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งจะเปรียบเทียบโดยการวิเคราะห์และจะนำประเด็นที่วิเคราะห์ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อมในอนาคต ทั้งนี้จะศึกษาว่ามีกฎหมายใดที่มีความเหมาะสมและควรนำมาเป็นแบบอย่างในการกำหนดอายุความในกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่อไปด้วย

4.6.1 อายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดของประเทศต่าง ๆ

เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งไว้ โดยในมาตรา 96 จะเป็นความรับผิดในการกระทำที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย และมาตรา 97 จะเป็นความรับผิดในกรณีความเสียหายเกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสิทธิที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายจากการกระทำผิดดังกล่าวถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่ง เมื่อเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งจึงจำเป็นต้องมีกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดี แต่เนื่องจากตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ไม่ได้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีไว้โดยตรง ซึ่งการที่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดอายุความไว้โดยตรงนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าในเรื่องดังกล่าวจะไม่มีกำหนดอายุความในการฟ้องคดีเลย เพราะเมื่อสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายถือว่าเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งแล้ว สิทธิเรียกร้องในคดีแพ่งทุกประเภทย่อมจำเป็นต้องมีกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีทุกเรื่อง

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ไม่ได้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีไว้โดยตรง ดังนั้น จึงต้องนำกฎหมายในเรื่องอายุความตามบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งก็คือบทบัญญัติมาตรา 448 ของกฎหมายลักษณะละเมิด¹⁹ โดยมาตรา 448 ได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ต้องชำระค่าสินไหมทดแทน ซึ่งกฎหมายไทยมาตรา 448 นี้มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 852 และประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 60 โดยในส่วนของกรณีเริ่มนับอายุความที่จะเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวบุคคลผู้ต้องชำระค่าสินไหมทดแทนแล้ว กฎหมายไทยนำมาจากกฎหมายเยอรมันมาตรา 852 และสำหรับในส่วนระยะเวลาของอายุความที่มีกำหนด 1 ปีและ 10 ปีนั้น กฎหมายไทยนำมาจากกฎหมายสวิสมาตรา 60²⁰

ในเรื่องอายุความตามมาตรา 448 ในอดีตก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ออกมาบังคับใช้ในปี พ.ศ.2466 โดยจะมีแต่เฉพาะในส่วนของบรรพ 1 และบรรพ 2 เท่านั้น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹⁹พินิจ นิติวิทยาเทพ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น.19.

²⁰ไพจิตร ปุญญพันธุ์, *กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2544), น.140-141.

ฉบับ พ.ศ.2466 ได้มีการบัญญัติในเรื่องอายุความของมูลหนี้ละเมิดไว้ในบรรพ 2 ลักษณะ 4 หมวด 3 ตามมาตรา 203 ซึ่งบัญญัติว่า “หนี้อันเกิดแต่มูลละเมิดนั้น ท่านว่ามีอายุความระงับเพียงกำหนด 6 เดือนนับแต่วันทำละเมิดและผู้เสียหายได้รู้ตัวผู้ทำละเมิด ถ้าอายุความพ้น 10 ปีนับแต่วันเกิดละเมิดแล้วไซ้ ท่านมิให้รับฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนไว้พิจารณาเป็นอันขาด

อนึ่งถ้าการละเมิดนั้นจัดเป็นความผิดฐานอาญาไซ้ ท่านให้เอาอายุความในประมวลกฎหมายอาญามาบังคับแก่คดีแพ่ง”²¹

จากมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในอดีตอายุความตามกฎหมายลักษณะละเมิดมีกำหนดเพียง 6 เดือนเท่านั้น แต่ต่อมาได้มีตรวจชำระแก้ไขใหม่ในปี 2468 ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับ พ.ศ.2468 ได้มีการกำหนดอายุความของหนี้ละเมิดไว้ในมาตรา 448 ซึ่งอายุความมาตราดังกล่าวก็ยังคงใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบัน

สำหรับในเรื่องอายุความในมูลละเมิดนี้ เนื่องจากกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของกฎหมายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงจะขอพิจารณาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดอายุความไว้ในมูลละเมิดในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น กฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 852 ได้กำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องไว้ภายในกำหนด 3 ปีนับแต่เวลาที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวบุคคลผู้ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน และมีระยะเวลาชั้นสูงในกรณีที่ไม่รู้คือ 30 ปีนับแต่เวลากระทำละเมิด²² ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้งอายุความขั้นต่ำและชั้นสูงมีระยะเวลาที่มากกว่ากฎหมายไทยอยู่ทั้งสองกรณี

ส่วนกฎหมายหนี้สวิส มาตรา 60 ได้กำหนดอายุความในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้มีกำหนด 1 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ก่อการละเมิด และไม่ว่ากรณีใด ต้องฟ้องคดีภายใน 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด²³ ซึ่งในส่วนของการเริ่มนับอายุความนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายของกฎหมายสวิสนี้ มีความเหมาะสมที่จะนำมากำหนดเป็นอายุความในคดีสิ่งแวดล้อม เพราะการเริ่มนับอายุความนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายย่อมสามารถที่จะตอบสนองต่อลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

²¹กรรมาญกฎหมาย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระพุทธศักราช 2466 บรรพ 1 และ 2 กัณฑ์อาทธรณ์, (พระนคร: โรงพิมพ์กองหลวง, 2467), น.160.

²²ไพจิตร ปุญญพันธุ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 20, น.140.

²³เพ็งอ้าง, น.141.

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐจีน มาตรา 197 ได้กำหนดอายุความในการเรียกร้องค่าเสียหายไว้ โดยมีกำหนดระยะเวลา 2 ปีนับแต่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวบุคคลผู้ต้องชดเชยค่าเสียหายใหม่ทดแทน หรือเมื่อพ้นระยะเวลา 10 ปีนับแต่วันกระทำละเมิด²⁴ ซึ่งจะต่างจากกฎหมายไทยแต่เพียงในส่วนของระยะเวลาขั้นต้นที่มีกำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้อง 2 ปี

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 724 ได้กำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในมูลละเมิดไว้มีกำหนดระยะเวลา 3 ปีนับแต่เวลาที่ผู้เสียหายหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายและรู้ถึงตัวบุคคลผู้ก่อความเสียหาย หรือเมื่อพ้นกำหนด 20 ปีนับแต่เวลากระทำละเมิด²⁵ ซึ่งกำหนดอายุความของกฎหมายญี่ปุ่นนี้ หากจะนำมาเปรียบเทียบในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมจะมีความเหมาะสมทั้งในส่วนของระยะเวลาขั้นต้นในการฟ้องคดีที่กำหนดไว้ 3 ปี และในส่วนของกรณีนับอายุความที่จะเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว

เมื่อมาพิจารณาในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมเปรียบเทียบกับกรณีกำหนดอายุความตามกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดของประเทศต่าง ๆ แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนของการกำหนดระยะเวลาขั้นต้นของอายุความ ควรจะกำหนดให้มีระยะเวลา 3 ปีซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาขั้นต้นในการฟ้องคดีที่นานที่สุด ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎหมายแพ่งเยอรมันและตามกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น เหตุผลเนื่องจากระยะเวลา 3 ปีดังกล่าวถือว่าเป็นกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมกับลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อม เพราะความเสียหายอันเกิดจากมลพิษมักจะเป็นเรื่องที่มีความเสียหายแฝงเร้นอยู่มาก และในการนำสืบถึงค่าเสียหายก็มักจะมีรายละเอียดในการพิสูจน์ที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนมากกว่าในคดีละเมิดทั่วไป จึงควรจะกำหนดให้มีระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการฟ้องคดีให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งในส่วนนี้ แม้ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ที่ถือว่าเป็นหนึ่งในกฎหมายสิ่งแวดล้อม จะได้กำหนดระยะเวลาขั้นต้นในการฟ้องคดีไว้ 3 ปีแล้วก็ตาม แต่การจะนำอายุความตามกฎหมายฉบับดังกล่าวมาบังคับใช้ได้ กรณีก็จะต้องเป็นความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายเท่านั้น อายุความตามกฎหมายฉบับนี้จึงยังไม่ครอบคลุมต่อความเสียหายทุกชนิดที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะมีการกำหนดอายุความขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อนำมาใช้บังคับในคดีสิ่งแวดล้อม โดยควรจะกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

²⁴ เฟิงอ๋าง.

²⁵ เฟิงอ๋าง.

แห่งชาติ พ.ศ.2535 เพราะถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง และกฎหมายฉบับดังกล่าวได้มีการกำหนดถึงความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ก่อมลพิษไว้แล้วด้วย

สำหรับในส่วนของอายุความชั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะกำหนดให้มีระยะเวลา 10 ปี ตามกฎหมายแพ่งเงินและตามกฎหมายวิธีวิศาล เหตุผลเนื่องจากการกำหนดระยะเวลา 10 ปี ถือว่าเป็นกำหนดระยะเวลาทางแพ่งของอายุความชั้นสูงที่ยาวนานที่สุดที่พบอยู่ในกฎหมายไทย เพราะพื้นฐานของกฎหมายไทยอายุความชั้นสูงจะมีกำหนดไม่เกิน 10 ปี อายุความในกฎหมายสิ่งแวดล้อมจึงไม่ควรจะกำหนดให้เกินไปกว่านี้

ส่วนในเรื่องการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นต้น ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะกำหนดการเริ่มต้นอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมให้อายุความเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว ตามกฎหมายแพ่งเงินและตามกฎหมายวิธีวิศาล ซึ่งจะเหมาะสมกว่าการที่อายุความเริ่มต้นนับแต่รู้ถึงการละเมิด โดยถึงแม้ว่าตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 จะได้กำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงการเสียหายแล้ว แต่กำหนดอายุความตามกฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถนำมาใช้บังคับในคดีสิ่งแวดล้อมได้ทุกประเภท ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.6.2 อายุความตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

เนื่องจากพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมีหลักการที่กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ตนผลิตหรือขายให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งความรับผิดชอบดังกล่าวมีลักษณะเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ที่ผู้ประกอบการจะต้องมีความรับผิดชอบไม่ว่าจะได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม²⁶ ซึ่งการกำหนดความรับผิดในลักษณะดังกล่าวมีลักษณะที่เหมือนกับการกำหนดความรับผิดทางแพ่งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะของคดีทั้งสองประเภทนี้ มีความแตกต่างจากคดีละเมิดโดยทั่วไปอย่างสิ้นเชิง การนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้แก่คดีประเภทนี้ ย่อมจะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายต้องประสบกับความยากลำบากในการใช้สิทธิเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะสินค้าที่ผลิตขึ้นในปัจจุบันย่อมใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่

²⁶ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

สลัซซ์ซ็อนและในการผลิตสินค้าในแต่ละขั้นตอนย่อมจะอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายผู้ผลิตสินค้าแต่เพียงผู้เดียว²⁷ ดังนั้นระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคจึงมีความไม่เท่าเทียมกันในข้อมูลของสินค้า²⁸ เช่นเดียวกับในคดีสิ่งแวดล้อมที่ฝ่ายผู้เสียหายยากที่จะนำสืบได้ถึงความจริงหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อมลพิษ เพราะข้อมูลในส่วนนี้ย่อมจะอยู่ภายในโรงงานซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายผู้ก่อมลพิษแต่เพียงฝ่ายเดียว ด้วยเหตุนี้ ทั้งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ฝ่ายผู้ก่อการละเมิดต้องมีความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด โดยที่ฝ่ายผู้เสียหายไม่มีหน้าที่ต้องมาพิสูจน์ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยหรือไม่

นอกจากนี้คดีทั้งสองประเภทยังมีลักษณะที่เหมือนกันอีกหนึ่งประการคือ ในเรื่องของความเสียหายซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากความเสียหายในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป เพราะความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในบางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคอาจจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในระยะเวลายาวนานกว่า 10 ปี หรือในกรณีของผลกระทบอันเกิดจากยาที่ใช้รักษาโรคที่ทำให้พันธุกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการที่มนุษย์ได้รับวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมดังกล่าว เช่น เกี่ยวกับเซลล์สืบพันธุ์ หรือเซลล์ของมนุษย์ ความเสียหายในกรณีนี้ย่อมจะไม่เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยตรง แต่อาจจะส่งผลกระทบต่อในรุ่นลูกหรือรุ่นหลานของผู้บริโภคได้²⁹ ซึ่งย่อมจะเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 10 ปี เช่นเดียวกับคดีสิ่งแวดล้อมที่ความเสียหายอันเกิดจากมลพิษหรือสารพิษ ในบางกรณีสารพิษหรือมลพิษดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดผลร้าย

²⁷ นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ, “พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551: หลักการและสาระสำคัญ”, วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 37, ฉบับที่ 1, น.191 (มีนาคม 2551).

²⁸ ชัยพร ทรัพย์วรณิข และ สิวดารัตน์ นรินทรางกูร ณ อยุธยา, “ข้อพิจารณาบางประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ....”, อุลพาห, ปีที่ 54, เล่มที่ 3, น.177 (กันยายน-ธันวาคม 2550).

²⁹ คณะอนุกรรมการศึกษาและติดตามการคุ้มครองผู้บริโภคในคณะกรรมการการสาธารณสุข วุฒิสภา และ โครงการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ....: ผลดีต่อการคุ้มครองผู้บริโภค, (กรุงเทพฯ: อุษากการพิมพ์, 2548), น.36.

ต่อสุขภาพของผู้เสียหายในทันทีที่ได้สัมผัส แต่จะต้องมีการสะสมของสารพิษในร่างกายของผู้เสียหายให้ได้ระดับหนึ่งก่อน โดยจะต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวของสารพิษนั้นเป็นเวลานาน และในปริมาณที่มากพอจนภูมิต้านทานในร่างกายทนไม่ไหว จึงจะแสดงอาการเจ็บป่วยออกมา ซึ่งความเสียหายที่แฝงเร้นอยู่ในร่างกายนี้ อาจเพิ่งจะแสดงอาการเจ็บป่วยออกมาภายหลังจากที่ได้สัมผัสสารพิษไปแล้วเป็นเวลากว่า 10-20 ปีก็เป็นได้

ด้วยลักษณะของความเสียหายในคดีทั้งสองประเภท มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น สำหรับในเรื่องอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมจึงจะขอพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาเปรียบเทียบกับกำหนดอายุความที่ใช้บังคับอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อม

สำหรับพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไว้ในมาตรา 12 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้น 3 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด หรือเมื่อพ้น 10 ปีนับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น

ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายใน 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด แต่ไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย”

ทั้งนี้ อายุความตามมาตรา 12 วรรคหนึ่ง มีที่มาจากหลักกฎหมายต่างประเทศคือ Directive-1985 แห่งสหภาพยุโรป ที่กำหนดอายุความในการดำเนินคดีฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายไว้สองกรณีคือ กำหนดเวลา 3 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้หรือควรได้รู้ถึงความเสียหายความไม่ปลอดภัยของสินค้าและรู้ตัวผู้ผลิตสินค้า และกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันที่ได้มีการนำสินค้านั้นออกวางจำหน่าย³⁰

ส่วนกำหนดอายุความตามมาตรา 12 วรรคสองนั้น มีที่มาจากกฎหมายญี่ปุ่นที่ได้กำหนดหลักการเพิ่มเติมไว้ในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลเมื่อมีการสะสมอยู่ในร่างกายหรือในกรณีที่อาการที่เกิดจากความเสียหายนั้นต้องใช้ระยะเวลาหนึ่ง

³⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ....”, (พฤศจิกายน 2546), น.15-16.

ก่อนจึงจะปรากฏอาการขึ้นมา ให้มีอายุความ 10 ปีนับแต่เวลาที่เกิดความเสียหาย ดังนั้น เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคมายิ่งขึ้น คณะกรรมการกฤษฎีกาจึงได้เพิ่มเติมหลักการขึ้น ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นโดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายหรือต้องใช้เวลาในการแสดง อาการ ดังที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของมาตราดังกล่าว ทั้งนี้ แม้ว่าอายุความในลักษณะนี้จะมี ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าอายุความตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ตาม แต่คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่าการกำหนดอายุความในลักษณะเช่นนี้ย่อมจะสอดคล้องกับ หลักการตามกฎหมายของต่างประเทศและมีความเหมาะสมกับลักษณะของคดี³¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาตรา 12 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการกำหนดอายุความ ในลักษณะที่แยกออกไปเป็นสองกรณี คือสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีปกติตามวรรคหนึ่ง และสำหรับความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายหรือที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการตาม วรรคสอง ซึ่งเมื่อมาพิจารณา ในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมเปรียบเทียบกับกำหนดอายุความตาม พระราชบัญญัตินี้แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในการกำหนดอายุความสำหรับกฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้น ถ้าหากเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความขึ้นต้นได้กำหนดให้เริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึง ความเสียหายแล้ว ไม่ว่าจะนำมาใช้บังคับในส่วนของความเสียหายตามปกติทั่วไป หรือจะใช้ บังคับในส่วนของความเสียหายสะสมซ้อนเร้นซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการ กรณี ย่อมสามารถจะนำมาใช้บังคับได้ทั้งสองกรณี เพราะเมื่ออายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว ย่อมจะถือว่ามีความเป็นธรรมสำหรับในส่วนของความเสียหายสะสมซ้อนเร้นที่การ เกิดขึ้นของความเสียหายกับการได้รู้ถึงผลของความเสียหายมีระยะเวลาไม่พร้อมกัน เมื่ออายุ ความเริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายย่อมสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีได้ โดยที่ไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลาในปัจจุบันที่นับแต่วันทำละเมิด และสำหรับในส่วนของความเสียหายตามปกติทั่วไปที่ผลของความเสียหายปรากฏขึ้นในทันทีหรือปรากฏขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ เกิดการละเมิดขึ้น กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหา หากจะนำอายุความซึ่งเริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้วมาใช้บังคับด้วย เพราะความเสียหายในลักษณะนี้ ผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึง ความเสียหายนั้นได้ในทันที หรือแทบจะในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดอายุความแยกต่างหากออกเป็นสองกรณี สำหรับความเสียหาย ที่เกิดขึ้นทั้งสองประเภทนี้ ดังเช่นที่กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัยได้กำหนดแยกเอาไว้เป็นสองวรรคดังกล่าว

³¹ เฟิงอ้วง, น.16.

สำหรับการกำหนดอายุความในส่วนอื่น ๆ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในส่วนเงื่อนไขของการเริ่มนับอายุความขั้นต้นที่จะเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายไปแล้ว หรือจะเป็นในส่วนของการกำหนดระยะเวลาขั้นต้นของอายุความที่ได้กำหนดให้มีระยะเวลา 3 ปี หรือในส่วนของการกำหนดระยะเวลาของอายุความขั้นสูงที่กำหนดให้มีระยะเวลา 10 ปี และในส่วนเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความขั้นสูงที่กำหนดให้เริ่มต้นนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายแล้วเป็นต้นไป ผู้เขียนเห็นด้วยที่ควรจะนำมากำหนดให้เป็นกฎหมายอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมต่อไป เพราะการกำหนดอายุความในลักษณะเช่นนี้ย่อมจะมีความเหมาะสมและตอบสนองต่อลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ดังเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยควรที่จะกำหนดอายุความในลักษณะดังกล่าวเอาไว้ทั้งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และในพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายด้วย เนื่องจากกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ได้กำหนดถึงความรับผิดชอบทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมเอาไว้ ซึ่งถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายจะได้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีไว้อยู่แล้ว แต่กำหนดอายุความตามกฎหมายดังกล่าวมิได้มีการกำหนดเพดานระยะเวลาขั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีเอาไว้ด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น จึงควรที่จะกำหนดบทบัญญัติในเรื่องอายุความเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถบังคับได้อย่างไม่มีปัญหาในการตีความ และมีให้เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องเอาากับลูกหนี้โดยไม่มีที่สิ้นสุดอีกด้วย

4.6.3 อายุความที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายประเทศอื่น

เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ไม่ได้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมเอาไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น เมื่อมีความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เกิดขึ้น กรณีจึงต้องนำกำหนดอายุความตามบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับอยู่ และสำหรับความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ก็มีอายุความกำหนดเอาไว้ใช้บังคับเฉพาะกับความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้บังคับกับความรับผิดชอบในคดีสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในหัวข้อนี้ จึงจะขอแนะนำกฎหมายอายุความในประเทศอื่น ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อมมาทำการศึกษาและเปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทยต่อไป

4.6.3.1 กฎหมายประเทศญี่ปุ่น

เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับมลพิษและสิ่งแวดล้อมมายาวนาน เพราะการเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นที่มีมาตั้งแต่สมัยเมจิ ดังนั้นการพัฒนาด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในที่นี้ผู้เขียนจึงขอนำกฎหมายอายุความของประเทศญี่ปุ่นมาเพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทั้งนี้ กฎหมายสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่นได้มีการกำหนดความรับผิดโดยเด็ดขาด (Absolute Liability) ให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดในความเสียหายต่อชีวิตและสุขภาพของบุคคลที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม ได้แก่ กฎหมายควบคุมมลพิษทางอากาศและกฎหมายควบคุมมลพิษทางน้ำ ซึ่งความรับผิดในลักษณะดังกล่าวจะมีลักษณะที่เหมือนกับความรับผิดทางแพ่งที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

4.6.3.1.1 กฎหมายควบคุมมลพิษทางอากาศ (Air Pollution Control Law)³²

มาตรา 25 ความรับผิดโดยเด็ดขาด (Absolute Liability)

“(1.) ในคดีที่เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือสุขภาพร่างกายของมนุษย์อันเกิดจากการปล่อยของเสียออกมา (รวมถึง การแพร่กระจาย) ซึ่งสารที่ก่ออันตรายต่อร่างกายมนุษย์ (หมายถึง สารใด ๆ รวมถึง ควัน เขม่า สารเฉพาะอย่างที่มีค่าส่งผลกระทบต่อร่างกายมนุษย์ (หมายถึง สารใด ๆ รวมถึง ควัน เขม่า สารเฉพาะอย่างที่มีค่าส่งผลกระทบต่อร่างกายมนุษย์) ซึ่งมาจากโรงงาน หรือจากกระบวนการทางอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบการต้องมีความรับผิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายดังกล่าวด้วย

(2.) ในคดีที่สารใด ๆ ที่เพิ่งถูกกำหนดให้เป็นสารที่มีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์ บทบัญญัติในอนุมาตราก่อนให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม สำหรับความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยสารนั้นออกมา ในและหลังจากวันที่กำหนดให้เป็นสารที่มีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์”

³² สืบค้นจาก <<http://www.env.go.jp/en/laws/air/air/index.html>>, August 2009.

มาตรา 25-4 การสิ้นสุดลงของอายุความ (Extinctive Prescription)

“สิทธิเรียกร้องในความเสียหายที่ได้รับตามมาตรา 25 (1) นั้น ในส่วนของอายุความจะสิ้นสุดลง หากมิได้ใช้สิทธิเรียกร้องในความเสียหายที่ได้รับภายใน 3 ปี นับจากวันที่คู่กรณีได้รับความเสียหายหรือผู้แทนโดยชอบธรรม รู้ถึงความเสียหายและบุคคลที่ต้องรับผิดชอบจากความเสียหายนั้น ทั้งนี้ ต้องไม่เกิน 20 ปี นับแต่ความเสียหายได้เกิดขึ้น”

4.6.3.1.2 กฎหมายควบคุมมลพิษทางน้ำ (Water Pollution Control Law)³³

มาตรา 19 ความรับผิดโดยเด็ดขาด (Absolute Liability)

“(1.) ในคดีที่เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือสุขภาพร่างกายของมนุษย์อันเกิดจากสสารที่ก่ออันตรายจากน้ำที่มีมลพิษ หรือน้ำเสียที่ถูกปล่อยออกมา (รวมถึง การปล่อยออกมาโดยผ่านการดักกรองใต้ดิน) จากโรงงาน หรือจากกระบวนการทางอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบการต้องมีความรับผิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายดังกล่าวด้วย

(2.) ในคดีที่สสารใด ๆ ที่เพิ่งถูกกำหนดให้เป็นสสารที่มีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายมนุษย์ บทบัญญัติในอนุมาตราก่อนให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม สำหรับความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยสสารนั้นออกมา ในและหลังจากวันที่กำหนดให้เป็นสสารที่มีอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์”

มาตรา 20-3 การสิ้นสุดลงของอายุความ (Extinctive Prescription)

“สิทธิเรียกร้องในความเสียหายที่ได้รับตามมาตรา 19 (1) นั้น ในส่วนของอายุความจะสิ้นสุดลง ถ้ามิได้ใช้สิทธิเรียกร้องในความเสียหายที่ได้รับภายใน 3 ปี นับจากวันที่คู่กรณีได้รับความเสียหายหรือผู้แทนโดยชอบธรรม รู้ถึงความเสียหายและบุคคลที่ต้องรับผิดชอบจากความเสียหายนั้น ทั้งนี้ ต้องไม่เกิน 20 ปี นับแต่ความเสียหายได้เกิดขึ้น”

จะเห็นได้ว่ากฎหมายอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่นทั้งสองฉบับดังกล่าวได้กำหนดอายุความสำหรับความเสียหายต่อชีวิตหรือสุขภาพร่างกายของมนุษย์ไว้ โดยมีกำหนดอายุความขั้นต่ำในการใช้สิทธิเรียกร้อง 3 ปี ซึ่งอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายและได้รู้ถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นแล้ว อายุความจึงจะเริ่มนับ ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นด้วยทั้งในส่วนของกาเริ่มต้นนับอายุความที่กฎหมายญี่ปุ่นกำหนดให้อายุความเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายนั้น

³³ สืบค้นจาก <<http://www.env.go.jp/en/laws/water/wlaw/index.html>>, August 2009.

แล้วเป็นต้นไป เพราะย่อมจะมีบางกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายต่อร่างกายแล้ว แต่ยังไม่รู้ถึงความเสียหายนั้น และในส่วนของระยะเวลาขั้นต้นในการใช้สิทธิเรียกร้องที่กำหนดเอาไว้ 3 ปี โดยเห็นว่าเป็นระยะเวลาขั้นต้นที่เหมาะสมแล้วในการดำเนินการที่จะใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีนับแต่เมื่อได้มีการรู้แล้ว

4.6.3.2 กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งของโลก ในอดีตที่ผ่านมาประเทศสหรัฐอเมริกาจึงประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมากอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอนำกฎหมายอายุความของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้บังคับอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อมมาเพื่อทำการศึกษาและเปรียบเทียบ ซึ่งสำหรับในเรื่องของกฎหมายอายุความนั้น ทุก ๆ รัฐในประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายกำหนดอายุความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ว่าจะเป็นความเสียหายอันเกิดต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน หากเป็นในเรื่องของความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการแล้ว การนำ “กฎแห่งการค้นพบความเสียหาย” มากำหนดเป็นเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับอายุความย่อมจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับความเสียหายในลักษณะนี้มากกว่าที่จะไม่นำกฎดังกล่าวมาใช้เป็นเงื่อนไขของอายุความ ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกานี้ก็จะมีทั้งรัฐที่นำกฎดังกล่าวมากำหนดเป็นกฎหมายอายุความ และในบางรัฐก็มีได้นำกฎดังกล่าวมากำหนดเป็นกฎหมาย³⁴ ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนจึงขอนำกฎหมายอายุความของรัฐนิวยอร์กมาพิจารณาศึกษากัน เนื่องจากเป็นรัฐที่นำเอากฎแห่งการค้นพบความเสียหายมากำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความด้วย

วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York Civil Practice Laws and Rules (N.Y. Civ. Prac. L. & R.))³⁵ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องอายุความที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

³⁴ สืบค้นจาก <<http://www.environmentallawyers.com/Environmental-Resources-faqs.cfm>>, September 2009.

³⁵ สืบค้นจาก <http://www.nysba.org/AM/Template.cfm?Section=Environmental_Law_Legal_Links>, September 2009.

มาตรา 214 “คดีที่จะต้องฟ้องร้องภายในระยะเวลา 3 ปี นับแต่เกิดเหตุ ได้แก่ คดีดังต่อไปนี้

.....

ข้อ 4 คดีฟ้องเรียกเอาค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อทรัพย์สิน นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 214-c

ข้อ 5 คดีฟ้องเรียกค่าเสียหายเนื่องจากความเสียหายต่อร่างกาย นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 214-b, 214-c และ 215”

มาตรา 214-c “คดีดังต่อไปนี้ ต้องทำการฟ้องร้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่เมื่อทราบแห่งการนั้น

ข้อ 1 คำนิยาม ในมาตรานี้ “การได้รับ” หมายถึง การได้รับไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยการดูดซึม, สัมผัส, กลืนกิน, สูดดม หรือได้รับเข้าไปในร่างกายโดยการปลูกถ่าย หรือการฉีด

ข้อ 2 แม้ถึงว่าจะมีบทบัญญัติตามมาตรา 214, ระยะเวลา 3 ปี ซึ่งการฟ้องร้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายแก่ความเสียหายต่อร่างกายหรือต่อทรัพย์สินเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบทที่มองไม่เห็นโดยเด่นชัดในลักษณะซ่อนเร้น อันเกิดจากการได้รับสารใด ๆ หรือได้รับสารหลายชนิดรวมกัน, ไม่ว่าจะอยู่ในรูปใดก็ตาม โดยการสัมผัสหรือการได้รับเข้าสู่ร่างกาย หรือทรัพย์สิน กำหนดระยะเวลา 3 ปี จะเริ่มต้นนับจากวันที่โจทก์ได้ทราบถึงความเสียหายนั้น หรือนับแต่วันที่ควรจะได้ทราบถึงความเสียหายนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนพึงปฏิบัติ โดยจะเริ่มนับวันที่ไม่ว่าวันใดเหตุหนึ่งจะเกิดขึ้นก่อน

ข้อ 3

ข้อ 4 แม้ถึงว่าจะมีบทบัญญัติตามข้อ 2 ก็ตาม, ในกรณีที่มีการทราบถึงเหตุแห่งความเสียหายนั้นเกิดขึ้นน้อยกว่าระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ได้พบความเสียหายนั้น หรือน้อยกว่าระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ควรจะได้พบความเสียหายนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนไม่ว่าวันใดวันหนึ่งจะเกิดขึ้นก่อน ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีได้ภายในระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ทราบถึงสาเหตุแห่งความเสียหายนั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าการฟ้องร้องคดีนั้นเกิดขึ้นหลังจากระยะเวลาตามที่ได้ระบุไว้ในข้อ 2, ผู้เสียหายจะต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ต่อศาลว่า ไม่ว่าโดยทางวิทยาศาสตร์ทางเทคนิค ทางความรู้ในการแพทย์ และข้อมูล มีไม่เพียงพอที่จะระบุได้ถึงสาเหตุแห่งความเสียหายนั้น ภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ในข้อ 2”

สำหรับกฎหมายอายุความที่ใช้บังคับในคดีสิ่งแวดล้อมของรัฐนิวเจอร์ซีย์ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้กำหนดไว้โดยแบ่งแยกระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปกับความเสียหายที่มองไม่เห็นประจักษ์ในลักษณะที่ซ่อนเร้น โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

มาตรา 214 จะใช้บังคับกับการฟ้องร้องคดีสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ซึ่งไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือความเสียหายต่อร่างกายก็จะต้องใช้สิทธิฟ้องร้องคดีภายในกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่เกิดเหตุเป็นต้นไป ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาไว้ 3 ปี และกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่เกิดเหตุดังกล่าวเป็นต้นไป

มาตรา 214-c จะใช้บังคับกับการฟ้องร้องคดีสำหรับความเสียหายที่มองไม่เห็นประจักษ์ในลักษณะที่ซ่อนเร้น โดยมาตราดังกล่าวนี้นี้จะเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปตามมาตรา 214 ซึ่งมาตรา 214-c ข้อ 2 นี้ได้กำหนดอายุความไว้สำหรับความเสียหายในลักษณะที่ซ่อนเร้น โดยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือความเสียหายต่อร่างกาย ผู้เสียหายก็จะต้องใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีภายในกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่เมื่อทราบหรือควรจะได้ทราบถึงความเสียหายนั้น ทั้งนี้ กฎหมายฉบับดังกล่าวยังได้แบ่งแยกย่อยออกไปอีก โดยสำหรับความเสียหายในลักษณะที่ซ่อนเร้นนี้ ถ้าหากเป็นกรณีและผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายและได้รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายด้วยแล้ว อายุความในกรณีนี้ก็จะเป็นไปตามมาตรา 214-c ข้อ 2 ที่กำหนดให้ฟ้องร้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ได้ทราบถึงความเสียหายนั้น แต่หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายแล้ว แต่ยังไม่รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายดังกล่าวว่าเกิดมาจากสาเหตุใด อายุความในกรณีนี้ก็จะเป็นไปตามมาตรา 214-c ข้อ 4 ที่กำหนดให้ผู้เสียหายใช้สิทธิเรียกร้องภายในระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ทราบถึงสาเหตุของความเสียหายนั้น นอกจากนี้ ถ้าหากว่าการทราบถึงสาเหตุแห่งความเสียหายนั้นเกิดขึ้นหลังจากระยะเวลา 3 ปี นับแต่เมื่อผู้เสียหายได้ทราบถึงความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายจะต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ต่อศาลด้วยว่า ไม่ว่าจะโดยทางวิทยาศาสตร์ทางเทคนิค ทางความรู้ในการแพทย์ และข้อมูล มิใช่เพียงพอที่จะระบุถึงสาเหตุแห่งความเสียหายนั้นได้ภายในกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่เมื่อทราบถึงความเสียหายแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายจะต้องฟ้องร้องคดีภายในกำหนดระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ได้พบความเสียหายนั้น ซึ่งก็หมายความว่า ระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ได้พบความเสียหายนี้ คือระยะเวลาขั้นสูงของอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้อง กล่าวคือ หลังจากวันที่ได้พบความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายจะต้องหาสาเหตุแห่งความเสียหายนั้นให้ได้ภายในระยะเวลา 5 ปี มิเช่นนั้นคดีจะขาดอายุความ

สำหรับกฎหมายอายุความซึ่งใช้บังคับอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาฉบับนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดแบ่งแยกอายุความระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ซ่อนเร้นออกจากกัน เหตุผลเนื่องจากถ้าหากอายุความมีกำหนดไว้ใช้แต่ในกรณีของความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปเพียงอย่างเดียว กรณีย่อมจะไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สะสมซ่อนเร้น ซึ่งสำหรับในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมีทั้งความเสียหายที่ปรากฏผลให้เห็นโดยชัดเจนทันทีหรือแทบจะในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น กับความเสียหายอีกลักษณะหนึ่งที่ยังไม่ปรากฏผลของความเสียหายออกมาในทันที แต่จะต้องอาศัยการสะสมของสารพิษในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนที่ความเสียหายจะปรากฏออกมาให้ผู้เสียหายได้ทราบ ซึ่งถือว่าเป็นความเสียหายในลักษณะที่ซ่อนเร้น ดังนั้น หากอายุความมีการกำหนดไว้รองรับแต่เพียงสำหรับความเสียหายในกรณีปกติ ดังเช่นกฎหมายของประเทศไทยที่นำเอากฎหมายอายุความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งรองรับแต่สำหรับความเสียหายในกรณีปกติมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อม กรณีย่อมจะเป็นปัญหาที่กฎหมายอายุความไม่สามารถที่จะครอบคลุมไปถึงความเสียหายสะสมในลักษณะซ่อนเร้นได้ และเนื่องจากกฎหมายอายุความซึ่งใช้บังคับอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อมของไทยได้มีการกำหนดอายุความเอาไว้แล้วในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเมื่อนำมาใช้บังคับกับคดีสิ่งแวดล้อมสำหรับในส่วนที่เป็นความเสียหายในกรณีปกติที่ความเสียหายปรากฏผลขึ้นในทันทีที่มีการกระทำครบองค์ประกอบของการละเมิด อายุความซึ่งใช้บังคับกับกรณีนี้ย่อมจะถือว่ามีความเป็นธรรมและเหมาะสมแก่ลักษณะของความเสียหายประเภทนี้อยู่ ฉะนั้น ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะมีการกำหนดกฎหมายอายุความเพิ่มขึ้นมาเพื่อรองรับในส่วนของความเสียหายสะสมในลักษณะที่ซ่อนเร้นด้วย เพื่อให้กฎหมายอายุความสามารถที่จะรองรับกับความเสียหายที่เกิดขึ้นอยู่ในคดีสิ่งแวดล้อมได้ทั้งสองประเภท

นอกจากนี้สำหรับในเรื่องของระยะเวลาขั้นต่ำในการใช้สิทธิเรียกร้อง กฎหมายอายุความของประเทศสหรัฐอเมริกาฉบับนี้ได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำในการฟ้องคดีเอาไว้ 3 ปี โดยระยะเวลาขั้นต่ำ 3 ปีในการใช้สิทธิเรียกร้องนี้ ผู้เขียนเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาขั้นต่ำที่เหมาะสมในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว เนื่องจากทั้งกฎหมายญี่ปุ่น กฎหมายสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ต่างกำหนดอายุความขั้นต่ำในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาไว้ 3 ปีเช่นกัน ทั้งนี้เหตุผลที่ผู้เขียนเห็นว่าระยะเวลาในการฟ้องร้องคดี 3 ปีดังกล่าวนี้มีความเหมาะสมกับคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมพยานหลักฐานส่วนใหญ่มักจะ

เป็นพยานหลักฐานที่ต้องอาศัยห้องปฏิบัติการทางเคมีมาพิสูจน์ หรือต้องใช้นักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคมาพิสูจน์ถึงสารเคมีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดี โดยเมื่อพยานหลักฐานในคดีส่วนใหญ่เป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ซึ่งย่อมต้องอาศัยระยะเวลาในการพิสูจน์ทราบถึงสารเคมีต่าง ๆ เหล่านั้นที่ผู้เสียหายได้สัมผัส ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานเหล่านี้จึงย่อมต้องมีมากกว่าระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานที่ใช้ในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ประกอบกับพยานหลักฐานที่ต้องนำมาพิสูจน์ในคดีส่วนใหญ่ นั้น มักจะเป็นพยานหลักฐานที่จะต้องรวบรวมมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษผู้ทำละเมิด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหากผู้ก่อมลพิษเป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่มีการดำเนินงานที่สลับซับซ้อน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาจากต่างประเทศจะมีเพียงช่างทางเทคนิคหรือผู้ชำนาญของทางโรงงานเท่านั้นที่จะทราบและเข้าใจถึงการนำเทคโนโลยีดังกล่าวได้ ประกอบกับลักษณะของโรงงานอุตสาหกรรมมักจะเป็นสถานที่ซึ่งไม่เปิดเผยให้บุคคลภายนอกเข้าไปภายในได้โดยง่าย จึงถือเป็นการยากที่ฝ่ายผู้เสียหายจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานในส่วนนี้ เมื่อการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมกระทำได้ยากมากกว่าการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีละเมิดทั่ว ๆ ไป ดังนั้น จึงควรต้องให้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเตรียมคำฟ้องที่มากกว่าระยะเวลาในการเตรียมคำฟ้องของคดีละเมิดทั่วไป ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการกำหนดให้ระยะเวลาขั้นต่ำในการฟ้องร้องคดีมีเพียง 1 ปี ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ย่อมจะไม่เพียงพอต่อการรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องนำมาพิสูจน์ในคดีสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะเป็นความเสียหายทั่วไปที่ปรากฏผลในทันที หรือเป็นความเสียหายสะสมในลักษณะที่ซ่อนเร้นซึ่งไม่ปรากฏผลของความเสียหายในทันที ต่างก็ต้องอาศัยระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานที่มากกว่าในคดีละเมิดทั่วไปดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น การกำหนดอายุความขั้นต่ำในการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมจึงควรที่จะกำหนดระยะเวลาให้มากกว่าอายุความขั้นต่ำในคดีละเมิดทั่วไป และเนื่องจากอายุความขั้นต่ำที่กำหนดระยะเวลาเอาไว้ 3 ปีนั้น ได้มีการกำหนดเป็นกฎหมายมาแล้วหลายฉบับและเป็นระยะเวลาขั้นต่ำที่สูงสุด ผู้เขียนจึงเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวย่อมมีความเหมาะสมและควรที่จะนำมากำหนดให้เป็นอายุความขั้นต่ำในคดีสิ่งแวดล้อมด้วย

ส่วนเงื่อนไขในการเริ่มนับอายุความของกฎหมายสหรัฐอเมริกาฉบับนี้ สำหรับความเสียหายที่มองไม่เห็นประจักษ์ในลักษณะที่ซ่อนเร้น กฎหมายได้กำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อนับแต่เมื่อทราบหรือควรจะได้ทราบถึงความเสียหายนั้นและได้รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายด้วย ซึ่งในส่วนเงื่อนไขข้อแรกของการเริ่มต้นนับอายุความที่กำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่มื่อทราบหรือควรจะได้ทราบถึงความเสียหายนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนพึง

ปฏิบัติ ผู้เขียนเห็นด้วยกับเงื่อนไขในส่วนนี้ เหตุผลเนื่องจากความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น หากเป็นความเสียหายอันเกิดขึ้นกับสิ่งที่มีชีวิตแล้ว ลักษณะของความเสียหายย่อมสามารถแบ่งได้ เป็นสองลักษณะคือ ความเสียหายที่ปรากฏผลของความเสียหายให้เห็นเด่นชัดทันทีหรือแทบจะ ในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น กับความเสียหายอีกลักษณะหนึ่งที่ไม่ปรากฏผลของความเสียหาย ออกมาในทันที แต่จะต้องอาศัยการสะสมของสารพิษในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อน ซึ่งอาจเป็นเวลา กว่า 10 -20 ปี ความเสียหายจึงจะปรากฏผลออกมา โดยความเสียหายในลักษณะที่ซ่อนเร้นนี้ ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นมนุษย์ หรือสัตว์ เมื่อได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกายแล้ว ย่อมถือว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่ยังไม่ปรากฏผลของความเสียหายออกมาเท่านั้น ซึ่งเมื่อใช้การเริ่มต้น นับอายุความตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ อายุความย่อมจะเริ่มต้นนับไป ในทันทีที่เกิดความเสียหายขึ้น เนื่องจากเกิดสิทธิเรียกร้องขึ้นแล้ว แต่การเริ่มต้นนับอายุความใน ลักษณะนี้ย่อมจะเกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหาย เพราะว่าอายุความได้เริ่มต้นนับไปแล้วโดยที่ ผู้เสียหายยังมิได้รู้ถึงผลของความเสียหายนั้นเลย ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำเอาการเริ่มต้นนับ อายุความโดยนับแต่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายนั้นแล้วมากำหนดเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการ เริ่มต้นนับอายุความย่อมจะมีความเป็นธรรมกับผู้เสียหายมากขึ้น และมีความเหมาะสมกับ ลักษณะของความเสียหายที่ซ่อนเร้นนี้อีกด้วย

นอกจากนี้การที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกาฉบับนี้มีการกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับ แต่เมื่อทราบถึงความเสียหายแล้ว ในเงื่อนไขข้อแรกของการเริ่มต้นนับอายุความยังได้กำหนดให้อายุ ความเริ่มต้นทันทีหากผู้เสียหายควรจะได้ทราบถึงความเสียหายนั้นด้วยหากได้ใช้ความระมัดระวัง เยี่ยงวิญญูชนพึงปฏิบัติ ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นด้วยที่ควรจะมีการกำหนดเพิ่มถึงกรณีที่จะได้ ทราบถึงความเสียหายนั้นด้วย เพราะหากมิได้มีการกำหนดเช่นนี้ ย่อมจะมีบางกรณีที่ตัวของ ผู้เสียหายเองเป็นฝ่ายประมาทจึงทำให้มิได้รู้ถึงความเสียหายนั้น ทั้ง ๆ ที่วิญญูชนทั่วไปเมื่อได้ใช้ ความระมัดระวังย่อมสามารถจะรู้ถึงความเสียหายนั้นได้ แต่หากในกรณีที่มิได้มีการกำหนดเอาไว้ เช่นนี้ ย่อมจะทำให้อายุความชั้นสูงไม่สามารถที่จะเริ่มต้นนับได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นการผิดของทางฝ่าย ผู้เสียหายเองที่มิได้ใช้ความระมัดระวังจึงทำให้ไม่ทราบถึงความเสียหายนั้น เป็นเหตุให้ระยะเวลา เนิ่นนานออกไปไม่มีกำหนด โดยที่อายุความก็ไม่สามารถจะเริ่มต้นได้ จึงยอมก่อให้เกิดความไม่ เป็นธรรมแก่ทางฝ่ายผู้ทำละเมิดซึ่งเป็นลูกหนี้เช่นกันที่ยังคงต้องมารับผิดอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากได้มีการกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อทราบถึงความเสียหายแล้ว ควรที่จะมีการกำหนดเพิ่มไปถึงในกรณีดังกล่าวให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อควรจะได้ทราบถึงความ

เสียหายนั้นด้วย โดยนำมาตราฐานความระมัดระวังที่วิญญูชนพึงปฏิบัติมาเป็นเกณฑ์ และให้อายุความเริ่มต้นนับทันทีไม่ว่ากรณีใดกรณีหนึ่งจะเกิดขึ้นก่อน

ทั้งนี้ หากมีการกำหนดเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับอายุความให้นับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว เมื่อนำมาใช้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีปกติที่ผลของความเสียหายปรากฏขึ้นในทันทีที่มีการละเมิด กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหา เพราะไม่ว่าอายุความจะเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงการละเมิด หรือเริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว สำหรับในความเสียหายประเภทนี้ ผู้เสียหายย่อมสามารถรู้ถึงความเสียหายนั้นได้ในทันทีที่มีการละเมิดอยู่แล้ว ดังนั้น หากมีการกำหนดกฎหมายอายุความในคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายแล้วมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการเริ่มต้นนับอายุความ ย่อมสามารถจะนำมาใช้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นตามปกติในลักษณะที่ไม่สะสมได้เช่นกัน

ส่วนกรณีที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดเงื่อนไขข้อที่สองของการเริ่มต้นนับอายุความ โดยให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อรู้ถึงความเสียหายแล้ว เงื่อนไขข้อที่สองคือจะต้องได้รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายนั้นด้วย ซึ่งสำหรับเงื่อนไขข้อที่สองที่กำหนดให้ต้องรู้ถึงสาเหตุของความเสียหายด้วย ผู้เขียนเห็นด้วยที่ควรจะนำมากำหนดเป็นเงื่อนไขอีกข้อหนึ่งในการเริ่มต้นนับอายุความ เพราะเมื่อได้มาพิจารณากันจากลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อม การกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับทันทีที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายนั้นแล้วมาเป็นเงื่อนไขแต่เพียงประการเดียวในการเริ่มต้นนับของอายุความ ย่อมจะยังมีความไม่เป็นธรรมอยู่ เนื่องจากในบางกรณีแม้ว่าตัวผู้เสียหายจะได้รู้เห็นถึงผลของความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ผู้เสียหายอาจจะไม่ทราบถึงสาเหตุของความเสียหายนั้น ว่ามีสาเหตุมาจากเหตุใด สารพิษชนิดใดที่เป็นสาเหตุอันก่อให้เกิดความเสียหายนั้นขึ้น การที่กำหนดให้ผู้เสียหายได้รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายด้วย ย่อมจะมีความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึงสาเหตุของความเสียหายนั้นได้โดยการตรวจพบจากแพทย์ว่าผู้เสียหายเป็นโรคอันเนื่องมาจากสารพิษหรือมลพิษชนิดใด ซึ่งก็จะถือว่าผู้เสียหายได้รู้ถึงสาเหตุของความเสียหายในวันดังกล่าวนั่นเอง

สำหรับในส่วนของเงื่อนไขข้อที่สองในการเริ่มต้นนับอายุความนี้ เมื่อนำกฎหมายอายุความตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายมาเทียบเคียงแล้ว กฎหมายวัตถุอันตรายได้กำหนดให้เอาการรู้ถึงความเป็นวัตถุอันตรายมาเป็นเงื่อนไขข้อที่สองในการเริ่มต้นนับของอายุความ ซึ่งหากจะนำเงื่อนไขในส่วนนี้มากำหนดเป็นเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับอายุความสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผู้เขียนเห็นว่ายังมีความไม่เหมาะสมอยู่ โดยแม้จะมีการเปลี่ยนมาเป็นให้เริ่มต้นนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเป็นสารพิษของมลพิษนั้น

ก็ตาม แต่สำหรับความเสียหายที่เกิดตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้น นอกจากจะมีความเสียหายอันเกิดจากมลพิษตามมาตรา 96 แล้ว กรณียังมีความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติตามมาตรา 97 อีก ซึ่งความรับผิดตามมาตรา 97 นี้ ความเสียหายอาจมิได้เกิดจากมลพิษ แต่อาจเกิดจากการกระทำของบุคคลก็ได้ กรณีจึงไม่สามารถที่จะใช้คำว่ารู้ถึงความเป็นสารพิษได้ แต่ควรจะใช้คำว่ารู้ถึงสาเหตุของความเสียหายมากกว่า ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ากับความรับผิดของทั้งสองมาตราดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่า ควรที่จะมีเงื่อนไขข้อที่สามในการเริ่มต้นนับอายุความ เพราะถึงแม้ว่าตัวผู้เสียหายจะได้รู้ถึงผลของความเสียหายและรู้ถึงสาเหตุของความเสียหายนั้นแล้ว แต่ในบางกรณีผู้เสียหายอาจจะยังไม่ทราบถึงตัวบุคคลผู้ที่ต้องรับผิดในความเสียหายนั้น ตัวอย่างเช่น ในกรณีของความเสียหายอันเกิดจากสารพิษซึ่งมาจากโรงงานอุตสาหกรรม แต่โดยที่ในบริเวณที่เกิดความเสียหายขึ้นนั้น มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน ใช้สารพิษชนิดเดียวกันตั้งอยู่หลายแห่ง ถึงแม้ว่าตัวผู้เสียหายจะได้ทราบถึงผลของความเสียหายแล้ว และได้ทราบถึงสาเหตุว่าความเสียหายดังกล่าวเกิดมาจากสารพิษชนิดใดอาจโดยการไปพบแพทย์ แต่ผู้เสียหายย่อมอาจจะยังไม่ทราบว่าบุคคลผู้ที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวเป็นบุคคลใด การที่นำเอาการรู้ถึงตัวบุคคลที่จะต้องรับผิดจากความเสียหายนั้นมาเป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งในการเริ่มต้นนับของอายุความย่อมจะมีความเหมาะสมกับลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมและยังสามารถให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง

สำหรับในเรื่องของอายุความขั้นสูงนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะให้มีการกำหนดอายุความขั้นสูงเอาไว้ เพราะหากมิได้มีการกำหนดอายุความขั้นสูงไว้ กรณีย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการตีความดังเช่นกฎหมายวัตถุอันตรายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และนอกจากนี้การที่มิได้กำหนดอายุความขั้นสูงไว้ย่อมทำให้ลูกหนี้หรือจำเลยต้องมารับผิดต่อไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งหากกรณีไม่เข้าเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความขั้นต้นทั้งสามประการแล้ว ระยะเวลาของอายุความย่อมจะไม่สามารถเริ่มต้นนับได้เลย ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม จำเลยก็ยังคงต้องมารับผิดอยู่ กรณีจึงย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายจำเลยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อเป็นอายุความทางแพ่งจึงควรที่จะต้องมีการกำหนดอายุความขั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาไว้ด้วย เพื่อมิให้จำเลยต้องรับผิดไปโดยไม่มีขอบเขตจำกัด

ส่วนเหตุผลในเรื่องของพยานหลักฐานที่หากมิได้มีการกำหนดอายุความขั้นสูงเอาไว้แล้วจะทำให้พยานหลักฐานสูญหาย ลบเลือน หรือไม่มีอยู่ นั้น กรณีน่าจะมิใช่ เพราะแม้ว่าจะได้มีการกำหนดอายุความขั้นสูงเอาไว้แล้ว พยานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมสามารถที่จะสูญหาย หรือลบเลือนไปได้ทั้งนั้น และถึงแม้สำหรับความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมจะแตกต่างออกไปก็ตาม

ดังเช่นความเสียหายที่สะสมอยู่ในร่างกายซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมา นั่นคือ ความเสียหายในลักษณะนี้ เมื่อกรณีเป็นการสะสมของสารพิษที่อยู่ในร่างกายแล้ว พยานหลักฐานในส่วนนี้ย่อมจะยังคงอยู่ในร่างกายของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ อยู่ เช่น หากเป็นสารพิษย่อมจะสะสมอยู่ในกระแสเลือด หรือเนื้อเยื่อของบุคคล ทั้งนี้ เมื่อผลของความเสียหายได้ปรากฏอาการออกมาแล้ว แพทย์ย่อมสามารถย้อนกลับไปพิสูจน์หาสารพิษซึ่งอยู่ในร่างกายของบุคคลได้ พยานหลักฐานในส่วนนี้จึงย่อมยังคงมีอยู่ แต่สำหรับพยานหลักฐานในส่วนอื่น ๆ ที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ในประเด็นข้อพิพาท ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล หรือพยานแวดล้อม ย่อมอาจจะเลอะเลือน หรือไม่มีเหลืออยู่แล้ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยที่อาจจะไม่หลงเหลืออยู่แล้วก็เป็นได้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะได้มีการกำหนดอายุความชั้นสูงไว้แล้วก็ตาม แต่พยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมสามารถที่จะลบเลือน หรือสูญหายไปได้อยู่ดี ฉะนั้น เหตุผลในการกำหนดอายุความชั้นสูงเอาไว้จึงมีน่าจะใช่ในเรื่องพยานหลักฐาน แต่น่าจะเป็นเหตุผลที่กฎหมายอายุความทางแพ่งมิได้ต้องการที่จะให้จำเลยต้องมามีความรับผิดชอบอย่างไม่ชอบเขตจำกัดนั่นเอง

นอกจากนี้ การกำหนดอายุความชั้นสูงเอาไว้ ยังสอดคล้องกับกฎหมายอายุความของประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งได้กำหนดอายุความชั้นสูงในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาไว้เช่นกัน

สำหรับเรื่องของระยะเวลาชั้นสูงว่าควรที่จะกำหนดให้มีระยะเวลาเท่าใด ผู้เขียนเห็นว่าระยะเวลาชั้นสูงของอายุความทางแพ่งนั้น ควรกำหนดให้มีระยะเวลา 10 ปี เพราะกำหนดระยะเวลา 10 ปีนี้ ถือว่าเป็นกำหนดระยะเวลาทางแพ่งของอายุความชั้นสูงที่ยาวนานที่สุดที่พบอยู่ในกฎหมายไทย และเนื่องจากพื้นฐานของกฎหมายไทยอายุความชั้นสูงจะมีกำหนดไม่เกิน 10 ปี อายุความในกฎหมายสิ่งแวดล้อมจึงไม่ควรที่จะกำหนดให้เกินไปกว่านี้เช่นกัน ทั้งนี้ สำหรับในส่วนของ การกำหนดเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นสูงนั้น จากปัญหาในเรื่องของสารพิษที่สะสมอยู่ในร่างกายและต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏผลของความเสียหายออกมา ซึ่งในบางกรณีอาจต้องใช้ระยะเวลาเกินกว่า 10 ปีนับแต่วันทำละเมิดไปแล้วความเสียหายจึงจะแสดงอาการออกมา โดยกำหนดอายุความชั้นสูงที่กำหนดเอาไว้ 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด จึงไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ ดังนั้น ในเรื่องนี้จึงควรที่จะเปลี่ยนเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความชั้นสูงจากกำหนด 10 ปีนับแต่วันทำละเมิด เปลี่ยนมากำหนดเป็น 10 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายเป็นต้นไป ทั้งนี้ เพื่อให้กำหนดอายุความสามารถที่จะรองรับกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สะสมได้อีกด้วย

ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดอายุความทางแพ่งขึ้นมา เพื่อให้บังคับสำหรับในคดีสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อจะได้เป็นกำหนดอายุความที่ใช้บังคับกับความรับผิดทางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวโดยเฉพาะ และได้มีต้องนำกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับกรณีที่เกิดขึ้น โดยถึงแม้ว่ากำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เมื่อนำมาใช้บังคับกับความเสียหายทั่วไปที่ปรากฏผลโดยเด่นชัดจะถือว่ามีความเป็นธรรมอยู่แล้วก็ตาม แต่เมื่อนำมาใช้กับความเสียหายที่เกิดในลักษณะที่สะสมซ่อนเร้นซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมา ย่อมถือว่ายังไม่มีความเป็นธรรมสำหรับผู้เสียหายอยู่ จึงควรที่จะต้องกำหนดอายุความขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สามารถบังคับในกรณีของความเสียหายที่สะสมได้ด้วย และในเมื่ออายุความที่จะกำหนดขึ้นมาใหม่ จะกำหนดให้อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่ได้รู้ถึงความเสียหายเป็นต้นไป เมื่อเป็นความเสียหายทั่วไปที่เห็นผลโดยเด่นชัดผู้เสียหายย่อมสามารถจะรู้ถึงความเสียหายนั้นได้ในทันทีหรือแทบจะในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น ดังนั้น กรณีจึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดแยกอายุความออกเป็นสองวรรคระหว่างความเสียหายในกรณีปกติและความเสียหายที่สะสมซ่อนเร้นดังเช่นที่กำหนดในพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะในเมื่ออายุความเริ่มต้นนับแต่รู้ถึงความเสียหายแล้ว กรณีย่อมสามารถที่จะครอบคลุมได้ทั้งความเสียหายในกรณีปกติและความเสียหายที่สะสมซ่อนเร้น

ทั้งนี้ การกำหนดอายุความเอาไว้เพียงวรรคเดียวในคดีสิ่งแวดล้อม ยังสอดคล้องกับกำหนดอายุความตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย และกฎหมายอื่นๆ อีกด้วย

ฉะนั้น หากได้มีการกำหนดอายุความขึ้นมาเพื่อให้บังคับสำหรับในคดีสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะดังที่ผู้เขียนได้เสนอมาแล้วข้างต้นนั้น กรณีย่อมจะสอดคล้องกับหลักวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติในเรื่องอายุความ ดังนี้

1.) เหตุผลที่กฎหมายกำหนดเรื่องอายุความขึ้น ซึ่งพิจารณาในแง่ของรัฐ การกำหนดเรื่องอายุความไว้ถือเป็นเรื่องนโยบายของรัฐที่จะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแน่นอนในสิทธิต่าง ๆ ของบุคคล ทั้งนี้ ในส่วนของกำหนดอายุความที่ผู้เขียนเสนอให้มีการกำหนดเอาไว้ในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น กรณีย่อมจะเป็นเรื่องนโยบายของรัฐเช่นกัน จึงยอมเข้ากับเหตุผลของการกำหนดอายุความซึ่งพิจารณาในแง่ของรัฐนี้ โดยหากเมื่อได้มีการกำหนดอายุความไว้ใช้บังคับโดยเฉพาะสำหรับความรับผิดในคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว กรณีย่อมทำให้เกิดความมั่นคงแน่นอนในการใช้สิทธิเรียกร้องต่าง ๆ ในคดีสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.) เหตุผลที่กฎหมายกำหนดเรื่องอายุความขึ้น ซึ่งพิจารณาในแง่ของเจ้าหนี้ก็เพื่อเป็นโทษสำหรับเจ้าหนี้ที่ปล่อยปละละเลยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนเสียที่ จนกระทั่งเลยกำหนดอายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้ลูกหนี้เกิดสิทธิปฏิเสธในการไม่ชำระหนี้ขึ้น กำหนดอายุความจึงเป็นเสมือนเครื่องกระตุ้นให้เจ้าหนี้ต้องรีบใช้สิทธิเรียกร้องของตนภายในกำหนดระยะเวลา ซึ่งหากกรณีจะได้มีการกำหนดอายุความขึ้น โดยที่มีเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความขึ้นต้น ทั้งสามประการ กล่าวคือ ให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อเจ้าของสิทธิเรียกร้องได้รู้ถึงผลของความเสียหาย รู้สาเหตุของความเสียหาย และรู้ตัวบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแล้ว กรณีย่อมจะถือว่ามีความเป็นธรรมกับผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิเรียกร้องนั้น เพราะการที่เจ้าหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายของตนได้ ย่อมต้องให้เจ้าของสิทธิเรียกร้องนั้นได้รู้ตัวด้วยว่าตนเองเกิดสิทธิเรียกร้องขึ้นแล้ว และสามารถที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องของตนเองได้จริง ๆ จึงจะสมกับเหตุผลของบทบัญญัติเรื่องอายุความที่กำหนดขึ้นมาเพื่อที่จะเป็นการลงโทษเจ้าของสิทธิเรียกร้องที่มีสิทธิเรียกร้องแล้วมิได้ใช้สิทธิเรียกร้องนั้นภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น จึงควรที่จะให้เจ้าของสิทธิเรียกร้องนั้นได้รู้ถึงสิทธิเรียกร้องของตนก่อน แต่มิได้ใช้สิทธิภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเอง จึงจะถือได้ว่าเป็นการกำหนดอายุความที่มีความเป็นธรรมและเหมาะสมกับลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

3.) เหตุผลของการกำหนดอายุความขึ้น ซึ่งพิจารณาในแง่ของลูกหนี้ กำหนดอายุความจะช่วยปลดเปลื้องภาระของลูกหนี้ในอันที่จะไม่ต้องเก็บพยานหลักฐานในคดีไว้จนตลอดชีวิต เพราะเมื่อพ้นกำหนดอายุความตามกฎหมายแล้ว ลูกหนี้อาจสามารถปฏิเสธการชำระหนี้ได้ด้วยเพียงแต่ยกข้อต่อสู้ว่าหนี้ขาดอายุความขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ ในส่วนของอายุความขึ้นสูงที่ผู้เขียนเสนอให้มีการกำหนดเอาไว้ นั้น กรณีย่อมจะเข้ากับเหตุผลของการกำหนดอายุความซึ่งพิจารณาในแง่ของลูกหนี้ เพราะหากมิได้มีการกำหนดอายุความขึ้นสูงเอาไว้เลย ระยะเวลาของอายุความย่อมไม่สามารถที่จะเริ่มต้นนับได้เลยหากว่าผู้เสียหายยังมิได้รู้ถึงเงื่อนไขในการเริ่มต้นนับของอายุความขึ้นต้นครบทั้งสามประการก่อน กรณีที่จะมีการครบกำหนดของอายุความที่จะทำให้ลูกหนี้เกิดสิทธิปฏิเสธในการชำระหนี้ได้ย่อมมีโอกาสเป็นไปได้น้อยมาก ดังนั้น การกำหนดอายุความขึ้นสูงเอาไว้จึงเป็นไปเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ทางฝ่ายลูกหนี้ด้วย โดยกำหนดอายุความขึ้นสูงนี้ ผู้เขียนเสนอให้กำหนดโดยมีเงื่อนไขให้อายุความเริ่มต้นนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้เจ้าหนี้ซึ่งเมื่อได้รู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว รีบชวนชวาทหาสาเหตุของความเสียหายและหาตัวบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น เพื่อที่จะใช้สิทธิในการฟ้องร้องคดี ทั้งนี้ หากว่ามิได้มีการกำหนดอายุความขึ้นสูงเอาไว้เลย ย่อมอาจมีบางกรณีที่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึง

ความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว แต่มิได้ไปพบแพทย์เพื่อหาสาเหตุของความเสียหาย หรือมิได้เร่งรัดในการหาตัวบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น กำหนดอายุความซึ่งเมื่อมีแต่เพียงอายุความขั้นต้นอย่างเดียวจึงยอมไม่สามารถที่จะเริ่มต้นนับหนึ่งได้เลย ฉะนั้น การกำหนดอายุความชั้นสูงเอาไว้จึงเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ทางฝ่ายลูกหนี้ด้วย

4.7 การใช้อายุความในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ด้วยการกระทำละเมิดอันเป็นมูลให้เรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง ถ้าหากกรณีถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาดำเนินแล้ว ย่อมจะเรียกคดีในลักษณะดังกล่าวว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 ได้กำหนดเรื่องอายุความในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยเมื่อมาพิจารณาในส่วนของคดีสิ่งแวดล้อมแล้วจะพบว่า หากกรณีเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นตามปกติทั่วไปซึ่งความเสียหายปรากฏชัดเจนในทันทีที่เกิดการละเมิดขึ้น กรณีย่อมจะไม่เป็นปัญหา เนื่องจากผู้เสียหายย่อมสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งได้ หรืออาจจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาก่อน เพื่อให้อายุความทางแพ่งสะดุดหยุดลงตามมาตรา 51 วรรค 2 ได้ โดยสำหรับในส่วนของความเสียหายอันเกิดขึ้นกับบุคคลหากข้อเท็จจริงถือเป็นการละเมิดฐานละเมิดในทางแพ่ง ย่อมถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาในความผิดต่อชีวิต ร่างกายได้ จึงยอมถือเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยหากเป็นความเสียหายซึ่งมีลักษณะสะสมซ่อนเร้นโดยต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการแล้ว ผู้เสียหายย่อมไม่สามารถที่จะรู้ถึงความเสียหายได้ก่อนจนกว่าจะปรากฏอาการออกมา จึงไม่อาจมาฟ้องคดีอาญาก่อน เพื่อให้อายุความทางแพ่งสะดุดหยุดลงได้ ซึ่งเมื่อกรณีเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กำหนดอายุความย่อมต้องถือตามมาตรา 51 วรรค 1 ที่เมื่อไม่มีการฟ้องคดีอาญาก่อน สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีทางแพ่งย่อมเป็นไปตามกำหนดอายุความทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วกำหนดอายุความทางอาญาจะมีกำหนดอายุความที่มากกว่าอายุความในทางแพ่ง ดังเช่น หากกรณีเป็นการกระทำละเมิดต่อบุคคลในทางแพ่งและเป็นการกระทำความผิดทางอาญาในฐานะเจตนาทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บสาหัส โดยกรณีอาจเป็นเจตนาประมาทเล็งเห็นผล กล่าวคือ ขณะกระทำการผู้กระทำรู้ทั้งรู้อยู่แล้วว่าสารพิษของตนมีความรุนแรงมาก ซึ่งหากปล่อยลงไปใ้แม่น้ำย่อมจะทำให้ประชาชนที่ใช้น้ำในแม่น้ำสายนั้นได้รับอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย แต่ยังคงฝืนกระทำการลงไปยอมถือเป็นกรกระทำโดยเล็งเห็นผลได้ เมื่อมีบุคคลได้รับอันตรายสาหัสยอมเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 297 ซึ่งมีอายุความทางอาญา 15 ปี จะเห็นได้ว่าอายุความดังกล่าวมีกำหนดระยะเวลาที่มากกว่าอายุความทางแพ่งอยู่

แต่ถึงแม้ว่ากำหนดอายุความทางอาญาในบางกรณีจะมีระยะเวลาที่มากกว่าในทางแพ่ง แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้น ข้อเท็จจริงเกิดการกระทำของลูกจ้างในโรงงานซึ่งกระทำการโดยประมาท เลินเล่อก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของบุคคลอื่น กรณีย่อมเป็นความผิดทางอาญาในฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ซึ่งการกระทำโดยประมาทดังกล่าวของลูกจ้าง กรณีย่อมจะต้องแยกพิจารณาในส่วนของนายจ้างที่เป็นเจ้าของกิจการโรงงานว่ามีส่วนในการกระทำประมาทในส่วนของตนหรือไม่ กล่าวคือ แม้ว่าลูกจ้างจะผิดฐานประมาท แต่มิได้หมายความว่านายจ้างจะต้องมีความรับผิดในฐานประมาทด้วย เนื่องจากบุคคลจะความรับผิดในทางอาญาหรือไม่ กรณีต้องแยกพิจารณาเป็นรายบุคคลไป ซึ่งจะต่างจากความรับผิดในทางแพ่งที่แม้ลูกจ้างจะกระทำการโดยประมาทแต่หากได้กระทำไปในทางการที่จ้างแล้ว นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งการละเมิดนั้นด้วย ตามมาตรา 425 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉะนั้น จากข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า หากนายจ้างมิได้กระทำการโดยประมาทในส่วนของตนแล้ว นายจ้างย่อมจะไม่มี ความรับผิดในทางอาญาจากกรณิดังกล่าวแต่อย่างใด จึงทำให้สำหรับในส่วน of ลูกจ้างนั้น ถือว่าเป็นความรับผิดในทางแพ่งและทางอาญา กรณีจึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เมื่อไม่มีการฟ้องในคดีอาญาก่อน อายุความที่จะฟ้องคดีทางแพ่ง ย่อมเป็นไปตามกำหนดระยะเวลาอายุความทางอาญา แต่จากข้อเท็จจริงเดียวกัน สำหรับในส่วน of นายจ้างแล้ว ย่อมจะถือว่ามีแต่ความรับผิดในทางแพ่ง ซึ่งต้องร่วมรับผิดในการละเมิดกับลูกจ้าง กรณีของนายจ้างจึงเป็นแต่เพียงคดีแพ่ง มิใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแต่อย่างใด ดังนั้น กำหนดอายุความในการเรียกร้องค่าเสียหายกับนายจ้าง จึงย่อมต้องถือตามกำหนดอายุความทางแพ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเมื่อกำหนดอายุความในทางแพ่ง กฎหมายมิได้กำหนดให้เริ่มนับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหายดังปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว กรณีจึงอาจเกิดการขาดอายุความสำหรับในส่วนของการเรียกร้องค่าเสียหายเฝ้ากับนายจ้างได้ ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้ว บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดในคดีสิ่งแวดล้อม ย่อมอาจจะมีได้ต้องการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา แต่ต้องการที่จะได้รับการชดใช้เยียวยา ค่าเสียหายในทางแพ่งมากกว่า ซึ่งจากข้อเท็จจริง แม้ว่าผู้เสียหายจะสามารถยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีอาญาของพนักงานอัยการตามมาตรา 44/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งเฝ้ากับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นลูกจ้างได้ แต่หากผู้เสียหายต้องการจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากนายจ้างซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง ผู้เสียหายจะต้องไปแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก โดยจะต้องฟ้องร้องคดีภายในกำหนดอายุความทางแพ่ง ซึ่งโดยปกติแล้ว หากมุ่งที่จะได้รับการชดใช้เยียวยา ค่าเสียหาย

จากการกระทำละเมิด การเรียกร้องเอาค่าเสียหายย่อมจะมีโอกาสได้รับชดเชยค่าเสียหายน้อยกว่า การเรียกร้องเอาค่านายจ้างซึ่งมีกำลังทรัพย์มากกว่า เมื่อสำหรับในส่วนของนายจ้างยังคงเป็นคดีแพ่งอยู่ และต้องบังคับตามกำหนดอายุความในทางแพ่ง ซึ่งอายุความมิได้นับแต่เมื่อได้รู้ถึงความเสียหาย ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการแก้ไขกำหนดอายุความในทางแพ่ง โดยให้เงื่อนไขหนึ่งในการเริ่มต้นนับของอายุความ เริ่มนับแต่เมื่อผู้เสียหายได้รู้ถึงความเสียหายแล้ว ดังที่ได้มีการวิเคราะห์ไปแล้วข้างต้น เพื่อที่หากเป็นกรณีของความเสียหายอันสะสมซ่อนเร้นซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการแล้ว ผู้เสียหายจะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายเอากับนายจ้างได้

นอกจากนี้ หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นการกระทำโดยประมาทเล็กน้อยอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลของผู้ก่อมลพิษนั้น การกระทำดังกล่าวยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ อันเป็นความผิดตามมาตรา 97 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอีกด้วย เมื่อเป็นการกระทำผิดตามมาตรา 97 ย่อมถือเป็นความรับผิดทางแพ่ง แต่กรณีจะถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วยหรือไม่ จะต้องมาพิจารณาจากความรับผิดในทางอาญา ซึ่งเมื่อข้อเท็จจริงเป็นการกระทำโดยประมาทอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์ แต่กฎหมายอาญามิได้มีบทบัญญัติให้ผู้กระทำต้องรับผิดในฐานะทำให้เสียหายโดยประมาทแต่อย่างใด กรณีนี้จึงถือว่ามีใช้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่จะต้องนำอายุความในทางอาญามาใช้บังคับ โดยกรณีถือเป็นเพียงความรับผิดในทางแพ่งเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อเป็นคดีแพ่งอายุความที่จะต้องมาบังคับใช้แก่กรณีจึงเป็นอายุความในทางแพ่ง ซึ่งเมื่อเป็นความเสียหายสะสมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรากฏอาการออกมาซึ่งสามารถจะเกิดขึ้นได้กับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติของรัฐแล้ว กรณีย่อมจะยังคงมีปัญหาในการใช้สิทธิเรียกร้องอยู่ดังที่ได้มีการวิเคราะห์ไปแล้วข้างต้น